Проект

БУРГАС: ЧЕРНОМОРСКИ КУЛТУРЕН ЦЕНТЪР

Хоризонт • Мрежи • Приобщаване

Стратегия за развитие на културата в Община Бургас 2026–2035

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ 2
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА 3
ПРЕДИСЛОВИЕ 4
1. АНАЛИЗ НА КОНТЕКСТА 5
2. РЕСУРСИ 9
3. ПОТЕНЦИАЛ 19
4. КОНСУЛТАЦИИ 22
5. ВИЗИЯ 23
6. ПРИОРИТЕТИ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И МЕРКИ 24
7. ФИНАНСИРАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА 35
8. УПРАВЛЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА 39
9. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ 42
ПОСЛЕПИС 63
ПРИЛОЖЕНИЯ 64
Данни от ЮНЕСКО и Евростат за България 64
Данни от Националния статистически институт и позициите на Бургас 74
Правна рамка на ЕС 84
Национално културно законодателство с фокус местното самоуправление 87
Национални планове и общински стратегии за култура 90
Общински планове и нормативна уредба за култура в Община Бургас 93
Общински, държавни и регионални културни институти и читалища в Бургас 98
Библиография 102

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БНР - Българско национално радио

БНТ - Българска национална телевизия

БТА - Българска телеграфна агенция

Евростат - Статистическа служба на Европейския съюз

ЕС - Европейски съюз

ЕСК - Европейска столица на културата

КЦ - Културен център

МК - Министерство на културата

ММКЦ - Младежки международен културен център – Бургас

МОН - Министерство на образованието и науката

МТ - Министерство на туризма

МТСП - Министерство на труда и социалната политика

НСИ - Национален статистически институт

НАТФИЗ - Национална академия за театрално и филмово изкуство

НФК - Национален фонд „Култура“

НХА - Национална художествена академия

ОЕ - Открита сцена

ООН - Организация на обединените нации

ОП - Общинско предприятие

ПИРО - План за интегрирано развитие на Община Бургас

ПРЧР - Програма за развитие на човешките ресурси

РБ - Регионална библиотека

РИМ - Регионален исторически музей

СУ - Софийски университет

ЦОП - Център за обществена подкрепа

ЦПЛР - Център за подкрепа на личностното развитие

ЮНЕСКО - Организация на обединените нации за образование, наука и култура

CERV - „Граждани, равенство, права и ценности“

EGMUS- Европейската група за музеи

ПРЕДИСЛОВИЕ

Културата подхранва онази невидима спойка между общности и поколения, в която се оформят контурите на общочовешките ценности и локалните идентичности. Стратегията за развитие на културата в Бургас предлага решения, с помощта на които натрупаният местен символен капитал да бъде включен в интензивно обръщение – в живота на гражданите, обитаващи града, и далеч отвъд неговите граници.

Авторите на Стратегията обобщават, без да изчерпват, постиженията и неизбежните предизвикателства, които съпътстват участниците в този трудно обозрим процес.

Стабилната управленска основа не е просто административен каприз, а условие за съхраняването на местния дух и атмосфера. Днес, когато глобалните процеси заплашват да заличат грапавините, в които се е загнездил неповторимият аромат на локалното съществуване, развитието на Бургас се нуждае от нови перспективи.

Основните инструменти за изпълнението на заложените намерения са планирането, прозрачността и постоянният обществен диалог. Правилната им употреба изисква всекидневната грижа на добрия стопанин. Без тях рискът от заличаване на ценното културно наследство и перспективите за развитие в съвременните условия, е реален и осезаем. Изпитанията преживяваме всекидневно. Най-видимата част от тях са бурното развитие на технологиите, нарушеното равновесие между човека и природата, геополитическите сътресения, вътрешнополитическата нестабилност и силно централизираното ни държавно и обществено устройство. Стратегията за развитието на културата в Бургас ограничава изброените заплахи.

Възможностите не са много, но не са и малко. Стратегията не обещава повече, отколкото в действителност може да се постигне. Дори и в режима на хронично лимитираните условия на финансиране Бургас разполага с достатъчно натрупан потенциал да се развива и обогатява като място за творчество, културна памет и ангажирани общности, в които културата е споделена ценност и инвестиция в бъдещето.

1. АНАЛИЗ НА КОНТЕКСТА

1.1. Териториален, демографски и социален контекст

Културното развитие на Република България и на отделните ѝ региони кореспондира с глобални и европейски политики, статистически рамки и системи за признание и опазване на културното наследство (вж. Приложение 1).

Стратегията за развитие на културата в Бургас (2026–2035) е в непосредствена връзка с Целите за устойчиво развитие на ООН. Културното наследство, творческите индустрии и достъпа до култура оформят устойчиви общности и високо качество на живот.

ЮНЕСКО (Организацията на обединените нации за образование, наука и култура) функционира като глобален нормативен и координационен механизъм, който интегрира културата, образованието и науката като гаранция за мир и разбирателство между народите. В отношенията си с отделните държави ЮНЕСКО предоставя международната нормативна рамка и експертни насоки, които се интегрират в националните културни, образователни и научни политики.

Европейският съюз (ЕС) се фокусира върху социалното приобщаване, правата и дигиталната трансформация. Инициативата „Европейски столици на културата“ утвърждава културата като инструмент за регионално развитие. (вж. Приложение 1; Приложение 3).

Сравнителните данни очертават напрежение между високата символна стойност на културното наследство в България и равнищата на участие на гражданите в художествено-творчески дейности. Страната ни е сред държавите с по-ниска ангажираност на населението в ЕС. Това е ясен симптом за ограничена социална реализация. В съчетание с неблагоприятните демографски процеси (застаряване, миграция на млади хора и концентрация на активни публики в по-големи градски центрове) и социалното разслоение, неравномерното участие на населението в културни и творчески дейности, се оформя като основен структурен проблем в пълноценната личностна реализация и в постигането на високо качество на живот (вж. Приложение 1).

В този план ролята на града и местните общности е определяща, защото в условията на компактно населените центрове, където културата взаимодейства най-пряко с образование, туризъм и творчески индустрии, е възможно да се планира, изпълни и проследи реален напредък.

В териториален аспект Община Бургас обхваща ядро в областния център, крайбрежни населени места и вътрешни селища. Те са с различни профили на културно потребление и бариери пред достъпа. Градското ядро концентрира относително регулярни събития и разнообразна културна инфраструктура. В крайбрежните населени места културните активности са с ясно изразен сезонен профил. Във вътрешните селища се оформя още по-локален, често читалищно-центриран културен живот (вж. Приложение 2). Така всяка територия задава

определени рамки на активности, достъп, мобилност на публики и капацитет за партньорства между култура, образование и туризъм.

Неравенствата по доходи и образование оказват силно влияние върху участието в културния живот и достъпа до култура и изкуства. Затова местната политика не трябва да се ограничава в предлагането на култура и изкуства, но и да се фокусира върху премахването на ценови, информационни, образователни и териториални бариери – чрез инструменти за достъпност, развитие на публики, партньорства с училища и социални услуги и работа извън централните културни ядра (вж. Приложение 1).

1.2. Институционална и управленска среда

Институционалната и управленска среда на културния сектор в България включва европейски политики, национална нормативна уредба и механизми на местното самоуправление. На европейско равнище културата се разглежда като хоризонтална политика, свързана с регионалното развитие, социалното приобщаване, правата, образованието и дигиталната трансформация; приложимите рамки и режими са систематизирани в Приложение 3.

На национално равнище ролята и инструментите на местното самоуправление в културата произтичат от специализираните закони за културата, които определят отговорности за общински и регионални културни институти и културни организации, ангажирани с издирване, опазване и представяне на културното наследство и създаване на културен продукт, както и принципи на публичност, финансиране и отчетност (вж. Приложение 4). В контекста на Бургас културната политика се осъществява чрез администрация, институти, общински предприятия и програмни инструменти (вж. Приложение 5; Приложение 6).

Съществено ограничение в национален мащаб е ниският относителен дял на публичното финансиране за култура, което влияе върху устойчивостта на институциите и възможностите за дългосрочно планиране. При доминиране на годишни и проектни механизми се ограничава предвидимостта и натрупването на устойчиви ефекти.

Ролята на местното самоуправление в този контекст е ключова. Общините са посредник между националните политики, европейските програми и реалните културни практики на своята територия. В същото време те функционират в условията на напрежение между разширяващия се обхват на културните дейности и ограничените финансови, административни и експертни ресурси, както и между различните режими на държавни, общински и частни културни организации (вж. Приложение 7).

Институционалната рамка се характеризира с фрагментация между подсектори, модели на собственост и режими на управление, което затруднява координацията и формирането на общи стратегически цели. Липсата на интегрирани механизми за мониторинг и оценка на въздействието ограничава преминаването от описателно към резултатно ориентирано управление. В този смисъл институционалната среда очертава културния сектор като система с ясно дефинирани формални рамки, но с ограничена гъвкавост и адаптивност. Това поставя

необходимостта от политики за по-добра координация между нива и подсектори, въвеждане на програмни инструменти и развитие на устойчиви механизми за мониторинг, оценка и публична отчетност.

1.3. Преглед на културните политики на Община Бургас

Общинските културни политики и инструменти са „свързващо звено“ между общите (международни/европейски/национални) рамки и реалния местен дневен ред. В Бургас културата е институционално „вградена“ в администрацията чрез отделен ресор и ясно разпределение на отговорности – кмет, специализиран заместник-кмет „Култура и вероизповедания“, и Дирекция „Култура и връзки с обществеността“ като оперативен център за изпълнение на действащата регулация и координация на участниците в културните дейности.

Общинските стратегически документи задават контекста за културата като цели, приоритети, териториални акценти и инфраструктурни намерения. В тях се включват ПИРО 2021–2027, Програма за управление 2023–2027 и Стратегия за устойчиво развитие на туризма 2022–2030 (вж. Приложение 6). В ПИРО 2021–2027 мерките с най-пряко значение за културата са концентрирани в приоритет, който третира града като „изживяване“ – включително социализация на ключови места, ревитализация на културни пространства, модернизация на бази, дигитализация на фондове и иновативни форми на представяне.

Като нормативна и ценностна рамка на местно равнище, Бургас поддържа регулация на символния капитал (символика и отличия), която въвежда прозрачни процедури, квалифицирани мнозинства и участие „отдолу“ (инициативни комитети), както и правила за репутационен риск (вкл. възможност за отнемане на звания при определени основания)(вж. Приложение 6).

Фонд „Култура“ е ключов програмно-финансов инструмент, с конкурсно финансирани дейности и с публичен механизъм за разпределение на ресурси при ясни правила. Моделът включва прозрачност (електронна система, публичност на резултати и отчети), двустепенна оценка (допустимост + съдържателна оценка), правила за конфликт на интереси и направления, които насърчават мобилност и международно сътрудничество. Именно тук е най-видимо съответствието между европейски принципи и местни управленски решения (вж. Приложение 3; Приложение 6).

От гледна точка на „ефект и приложимост“, общината разполага и с аналитичен инструмент за обвързване между програми, материална база и реално участие – План за привличане на публиките, който може да бъде използван като основа за индикатори, мониторинг и насочване на ресурси към групи с ниско участие. Този инструмент допълва стратегическата рамка и позволява преминаване от календарно-събитийна логика към резултатност, измерване и целево разширяване на участието.

1.4. Система на културата и динамика на дейностите

Системата на културата в България функционира като комплекс от взаимосвързани дейности, включващи образование, заетост, културно производство и разпространение, участие на публики и културно потребление. Данните очертават сектор с висок символен и обществен потенциал, но с ограничения по отношение на участие, икономическа реализация и дигитална трансформация.

На местно равнище данните на Националния статистически институт (НСИ) очертават Бургас като устойчив регионален център на културна продукция и разпространение със сравнително добре балансирана инфраструктура в ключови подсектори, както и с образователна база, способна да подготвя кадри за сектора. Същевременно се открояват и някои проблеми, свързани с колебаещо се участие на публики, напрежение между разнообразието от дейности и реалната ангажираност, както и ограничения в кадровата динамика в някои подсектори. Значим ресурс притежават читалищата и любителското творчество, които поддържат локална идентичност и социална свързаност (вж. Приложение 2).

Най-съществено структурно предизвикателство остава равнището на участие в културни дейности и неравенствата по възраст, образование и доход, което подчертава необходимостта от целенасочени политики за развитие на публики и достъпност.

1.5. Национален контекст и позицията на Бургас

В националния контекст на ниски равнища на културно участие и ограничена социална и икономическа реализация на културата, Бургас се откроява като град, в който културният живот има обществено значение. Културата функционира не само като сектор, а като фактор за градска идентичност и устойчиво обществено развитие, основани на институционално натрупване, активен художествен живот и публична разпознаваемост.

Културната инфраструктура на града и общината е значим обществен ресурс (театри, музеи, библиотеки, читалища, пространства), който осигурява достъп до култура и е предпоставки за разнообразен културен живот. В същото време данните показват, че бъдещият хоризонт изисква преход от „поддържане“ към „развитие“ – с акцент върху участие, устойчивост, професионални перспективи и измеримо въздействие (вж. Приложение 2; Приложение 6).

В този смисъл позицията на Бургас се определя от рядка комбинация: стабилна институционална база, активна културна сцена и развит набор от местни инструменти (вкл. конкурсно финансиране и планиране на публики), които са солидна основа за преход от „финансиране на събития“ към управление на устойчиви процеси с цели, ресурси и индикатори (вж. Приложение 6; Приложение 7). Подробните статистически профили и сравнителни позиции по ключови културни подсектори са представени в приложенията (вж. Приложение 2).

2. РЕСУРСИ

Разделът оценява всички видове ресурси, които имат принос за развитие на специфичен за Община Бургас културен модел – от материално и нематериално културно наследство (включително сграден и архитектурен фонд, начин на живот, обичаи, природни дадености) и териториални (предимства на средата, пространствена структура и достъпност) до човешки, финансови и поведенчески/ценностни характеристики на общностите, които определят социалния капитал и реалното културно участие. Стратегията разглежда ресурсите не като отделни „активи“, а като взаимосвързана система: кой произвежда културно съдържание, къде то се случва, с какви средства, и при какви условия на достъп и включване. Основни продукти от тази част са (1) картиране и анализ на заинтересованите страни, които определят и имат потенциал да участват във формирането на местни културни политики, и (2) анализ на територията и идентифициране на пространства за изява и културно съдържание.

2.1. Картиране и анализ на заинтересованите страни

Местната културна политика в Бургас се формира и реализира в среда на множество заинтересовани страни с различни роли, ресурси и очаквания. Картирането на тези участници е необходимо, тъй като ефективността на стратегията зависи не само от обема на ресурсите, а от координацията между публични институции, културни оператори, икономически посредници и общности/публики.

Основни групи заинтересовани страни и роли:

- **Публичен сектор и публични системи**: Общинска администрация и Общински съвет е ангажиран с регулация, планиране, бюджетиране и програмни инструменти. Местното самоуправление осигурява институционалната рамка, чрез която културата се превръща от секторна дейност в публична политика с дългосрочни цели, измерими резултати и междусекторно въздействие.

- **Културни оператори**: държавните, регионалните, общинските културни институти, звена и формации (центрове на художествено творчество, продуциране на културно съдържание, неговото представяне, обмяна, дистрибуция и архивиране), читалища (култура на общността, доброволчество, участие в култура и изкуства, децентрализация и поддържане на локална културна памет), независими културни организации и творчески колективи (проектна активност, експерименти и иновации), професионални общности и отделни творци (създатели на творческо съдържание, професионални и етични стандарти). Чрез културните оператори местната културна политика придобива реално изражение, създава потенциал за разгръщане и осигурява връзка с различни публики.

- **Икономически и медийни посредници**: Туристическият сектор, културните и творческите индустрии, свързани със сателитни дейности в сферата на сценичните и визуалните изкуства, културното наследство, киното и аудиовизията, музиката, медиите, книгоиздаването, дизайна и архитектурата, рекламата и комуникациите, дигиталните

творчески практики, фестивалите и културните събития са важен участник на творческо производство, разпространение и публично въздействие. Тази група играе ключова роля за устойчивостта и видимостта на културния сектор, като осигурява ресурси, публичност и икономическо мултиплициране на културните дейности извън пряката публична подкрепа.

- **Общности и публики**: Жители по квартали и населени места, младежи и студенти, семейства, възрастни, нови жители и мобилни групи, хора с увреждания и други групи с повишени бариери за участие, етнически и религиозни малцинства. В тази група са включени и активните граждански ядра (доброволци, неформални общности, инициативни групи), които са носители на социален капитал и локална културна динамика. Общностите и публиките са не само крайни ползватели, но и активни съучастници, чиято ангажираност, обратна връзка и самоорганизация определят общественото въздействие и легитимността на културните политики.

- **Национални и международни партньорства и мрежи**: професионални мрежи, фестивални и културни платформи, побратимени градове и международни партньори, програми и фондове. Специално място заема кандидатурата на Бургас за Европейска столица на културата (ЕСК) и учредената Фондация „Бургас 2032“, чиято цел е да подготви успешна кандидатура на града и региона по независим, ефективен и прозрачен начин, прилагайки оперативни, програмни и комуникационни стратегии. Тази група е определяща за европейското измерение, обмена, включително и чрез мобилизирането на собствени, регионални, национални и външни човешки, финансови и материални ресурси.

- Подготовката на кандидатурата на Бургас за ЕСК е и основен инструмент за привличане на ресурси, формиране на партньорства и колаборации в различни културни пространства. Самият процес на подготовка, а и потенциалната реализация на титлата за Бургас, в контекста на настоящата Стратегия, се осмисля като катализатор в постигането на целите за развитие в сектор култура и градското развитие като цяло.

Анализът показва, че системата има ясно институционално ядро с висока професионализация и устойчиви бюджети (държавни и регионални институти), стабилни общински културни организации и звена и широка периферия от читалища и проектно заети независими оператори. Общинската администрация е ключов координиращ и регулаторен орган, който използва стратегията за (а) ясна приоритизация, (б) партньорски модели за реализация, (в) поетапно въвеждане на нови инструменти и (г) механизми за координация и съвместно планиране (вкл. регулярни консултации, работни групи, междусекторни партньорства), които да подобряват управляемостта без надценяване на административния ресурс.

2.2. Територия и пространства за културно съдържание

Територията на общината и нейната пространствена структура са ресурс, който определя достъпа до култура, възможностите за децентрализация и профила на културните публики. В

Бургас културните събития и инфраструктура са концентрирани основно в градското ядро и в утвърдени публични пространства. През последните години децентрализирането на културното предлагане се реализира чрез обекти като Младежки международен културен център – Бургас в жилищен комплекс „Меден Рудник“, които изнасят културни, образователни и общностни дейности извън традиционния градски център. Създадени са интегрирани продукти, които съчетават достъп до културно-историческо наследство с уелнес услуги („Акве Калиде“), както и мултифункционална зала с голям потенциал за мащабни събития (Арена Бургас). Независимо от изброените положителни тенденции, усилията в посока децентрализация на културните активности са необходима и важна част от бъдещите инвестиционни проекти.

Община Бургас е в непосредствена близост до обекта в списъка на световно наследство Старинен град Несебър (1983) и до Нестинарство, послания от миналото: „Панагир“ на св. св. Константин и Елена в с. Българи (2009), включен в представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството. Витализирането и улесняване на достъпа до другите обекти от културното наследство е добра предпоставка за създаване на публики и по-високо самочувствие сред местната общност.

Типология на пространствата (функционален подход):

- **Институционални пространства** (театрални и концертни зали, музеи, галерии, библиотека, архив): осигуряват регулярност, качество, професионално производство и образователни програми, но често са по-слабо пригодени за експериментални и интердисциплинарни дейности без допълнителна подкрепа.

- **Публични градски пространства** (площади, паркове, крайбрежни зони, открити сцени, частни художествени галерии): имат потенциал за широк достъп и видимост, включително за туристически публики и сезонни дейности; изискват ясни правила, техническа обезпеченост, управление на шум и съседство, мерки за безопасност и достъпност.

- **Квартални и териториални пространства** (читалища, училищни салони, спортни/многофункционални зали, местни клубове): ключови за развитието на публики, но често с амортизирана база и ограничена техническа готовност; потенциални ядра за децентрализация при целева подкрепа и програмиране. Към тях могат да се причислят и неформални общности, граждански инициативи и тематични групи, които могат да бъдат партньори в програми за децентрализация, работа с младежи и събития в публични пространства.

- **„Междинни“ и независими пространства** (малки сцени, ателиета, репетиционни, клубни пространства): критични за независимия сектор и за нови практики, но недостатъчни по обем и достъпност, което затруднява изпълнението на културни проекти от частни организации и малки състави.

- **Производствени и професионални „невидими“ пространства** (фондохранилища, архивни пространства, складове за декори и костюми, реставрационни ателиета):

жизнено важни за опазване и производство, но с дефицити в обновяването, сигурността, микроклимата и потенциала за дигитализация.

Хоризонти за подобрение:

- насърчаване на по-равномерно териториално покритие на професионално културно съдържание;
- въвеждане на повече „междинни“ пространства за независими артисти и колективи;
- модернизация на читалищната база и на професионалните фондови/архивни пространства;
- създаване на по-добри условия за експозиционна и обменна дейност (вкл. стандарти за микроклимат и сигурност), които да отворят възможности за международни партньорства;
- системно оживяване на публични пространства и свързване на културата с градската среда, образованието и туризма чрез предвидими правила, календарно планиране и техническа обезпеченост.

2.3. Човешки ресурси

Анализът на документите и прилаганите инструменти за културна политика показва, че общинската културна администрация е ограничена по численост и с преобладаващо административно-координационен профил. В рамките на този капацитет администрацията управлява финансови инструменти, прилага нормативната рамка, координира общинските, регионалните и държавните културни институти и взаимодейства с независимия културен сектор.

Към 2025 г. държавните културни институти (Драматичен театър „Адриана Будевска“, Държавен куклен театър, Държавна опера) разполагат с 330 щатни бройки[1]. Регионалните културни институти (РИМ, Художествена галерия „Петко Задгорски“, РБ „Пейо Яворов“) включително и Държавен архив, като звено от държавна агенция „Архиви“, разполагат с още близо 100 щатни бройки[2].

Държавните и регионалните културни институти в Бургас функционират в рамките на национално определени нормативни режими, делегирани бюджети и стандарти за дейност и заетост, което обуславя сравнително ограничени възможности за пряко въздействие на местната власт върху техните програми, кадрова политика и финансово управление, извън механизмите за координация и партньорство.

Същевременно тези институции концентрират най-големия човешки ресурс в културния сектор. Те изпълняват структурообразуваща роля за културната система на общината, осигурявайки институционална памет, непрекъснатост на публичните културни услуги и устойчива връзка между културно наследство, образование и публики.

[1] Данните са събрани със Заявление за достъп до обществена информация до МК.
[2] Данните са предоставени от Община Бургас.

Общинските културни звена и формации включват общо 244 щатни бройки и извънщатен състав, като поддържат по-ограничена, но стабилна численост на заетите, със силна локална обвързаност и ясно дефинирани художествени функции. Те формират второто равнище на професионализация, което осигурява устойчивост, но ще изисква целева подкрепа за разширяване и иновации.

Съгласно публикувания доклад на Фондация „Народни читалища“ общият брой субсидирани бройки в общината е 97, разпределени за 35 читалища, 10 от които са в малки населени места. Бургас е сред големите общини с висока абсолютна субсидирана численост, но с ниска субсидия на човек от населението (9,65 лв. при средна стойност 23 лв. на човек за страната), поради големия демографски обхват. През периода 2021-2023 г. не са отпуснати допълнителни щатни бройки за читалищата от Община Бургас[3].

Независимият културен сектор обхваща индивидуални творци и културни организации, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел и по Търговския закон, чиято основна дейност попада в различни икономически отрасли съгласно действащата класификация на икономическите дейности. Това многообразие на регистрационни профили, съчетано с висока степен на териториална и проектна мобилност, затруднява прецизното определяне на числеността и реалния обхват на сектора на местно ниво.

Значителна част от организациите и индивидуалните творци осъществяват дейността си извън територията на своята юридическа регистрация, като работят предимно в режим на проектна и частично субсидирана заетост, често комбинираща професионална и доброволна дейност. Наблюденията показват ограничени възможности за устойчива професионализация, висока зависимост от временни ангажименти и фрагментирани източници на финансиране, което затруднява дългосрочното планиране и институционалната стабилност на независимия сектор.

В обобщение, културният сектор в Бургас се характеризира с ясно изразена структура на професионализация, включваща:

- ядро от високо професионализирани държавни културни институти;
- стабилен, но ограничен по обхват общински културен сектор;
- широка периферия от проектно и частично заети културни оператори.

Този профил налага диференциран подход при формулиране на стратегическите цели и инструментите за подкрепа, който отчита водещата роля на институционалното ядро и създава условия за поетапно надграждане на професионализацията извън него, без да надценява възможностите на местното самоуправление да влияе върху процесите. В този контекст картирането на заинтересованите страни е ключов инструмент за насочване на партньорствата и за идентифициране на дефицити в компетенции, които могат да бъдат компенсирани чрез мрежово сътрудничество и целеви програми за развитие на капацитет.

[3] Фондация „Народни читалища“, *Читалищната мрежа в България: анализ през призмата на данните, 2026 г.* София: Фондация „Народни читалища“, 2026. PDF документ, 51 с. Достъпен на: https://danni.narodnichitalishta.bg/static/media/Doklad_2026.80d97e7fe4e6a0d783cd.pdf.

2.4. Финансови ресурси

Финансовите ресурси за култура в Община Бургас се формират от местни бюджетни средства, държавно делегирани бюджети за културни институти и външно проектно финансиране по линии на Министерството на културата (МК) и Национален фонд „Култура“ (НФК). Тази структура определя не само общия мащаб на културната дейност, но и степента на управляемост и стратегическа автономия на местната културна политика.

През 2024 г. трите държавни института за сценични изкуства в Бургас (опера, драматичен и куклен театър) са изразходили общо 11,83 млн. лв. от бюджета на МК. Към тази сума следва да се добавят още около 2,8 млн. лв. за регионалните културни институти – Регионалния исторически музей, Регионалната библиотека „Пейо Яворов“ и Художествената галерия „Петко Задгорски“ – финансирани по държавен стандарт като делегирани от държавата дейности. Така общият обем на държавното финансиране за културни институции на територията на Община Бургас през 2024 г. надхвърля 14,5 млн. лв., като местният бюджет участва с приблизително 630 хил. лв. под формата на дофинансиране. Тези финансови ресурси значително превишават обема на управляемите от общината разходи за култура и ясно очертават доминиращото място на държавното финансиране в местната културна система.

Местният бюджет осигурява финансиране за общинските културни политики, включително общинските културни институти, предприятия и звена, културния календар, програмните инструменти и съфинансиране на институти по стандарти. Делегираните от държавата бюджети формират най-големия устойчив финансов ресурс, но функционират извън прякото програмно управление на общината.

Анализът на местните разходи за Група „Култура“ за периода 2021–2024 г. показва устойчиво нарастване с положителна динамика във всяка от разглежданите години, при относително равномерен темп на увеличение. За същия период местният общински бюджет като цяло се характеризира със значителни колебания между отделните бюджетни години, включително както спадове, така и рязко нарастване, обусловено от еднократни фактори. На този фон финансирането на културните дейности с местни средства се откроява като по-предвидим и управляем публичен ресурс, който позволява залагането на реалистични индикатори за многогодишен растеж и предвидимо планиране.

Към 2024 г. разходите за Група „Култура“ в местния бюджет възлизат на 8,3 млн. лв., като формират относително стабилен дял от 3,85% от местните разходи. Използването на дела на разходите за култура спрямо местните приходи представлява по-точен и аналитично коректен индикатор в сравнение със съпоставката спрямо общия бюджет на общината, тъй като изключва ефекта на целевите държавни и европейски програми и отчита единствено реалния обем на управляемия от местната власт финансов ресурс. В този контекст развитието на сектора изисква целенасочено планиране, ясни приоритети и повишаване на ефективността на разходите, включително чрез ежегоден мониторинг и съпоставка спрямо базови и целеви стойности.

През 2024 г. частният културен сектор в Община Бургас ползва почти изцяло средства от Фонд „Култура“ в размер на 605 000 лв. Секторът е активен и в проектното кандидатстване по

национални и местни програми за публично финансиране. Около 60 местни културни организации са подали проектни предложения към общинските програми на Община Бургас, МК И НФК. Посочените показатели не включват още над 10 културни оператори, регистрирани основно в столицата, които инвестират допълнителни средства по проекти за различни фестивали и други инициативи на територията на Бургас[4].

Финансираните проекти са концентрирани основно в областта на сценичните изкуства, при по-ограничена активност на визуални, интердисциплинарни и литературни инициативи. Общият обем на привлечените средства за независими културни организации от МК и НФК възлиза на приблизително на 250 хил. лв., като средният размер на финансиране на проект остава сравнително нисък – в диапазона 14–17 хил. лв. Обобщено, данните показват, че независимият културен сектор в Община Бургас е активен, но остава с ограничен достъп до по-мащабни национални ресурси и с преобладаващо краткосрочно проектно финансиране. Това обосновава необходимостта от целенасочени политики за повишаване на проектния капацитет и за по-добро позициониране на местните културни организации в системата на местното, националното и международно финансиране в периода до 2035 г.

Община Бургас получава и средства и от Бюджетна програма „Фестивали, конкурси и чествания“ на МК. В отговор на парламентарен въпрос става ясно, че ведомството е отпуснало през 2024 г. сума в размер на 9 313 150,90 лв. Реализация на културни дейности на територията на Община Бургас е отчетена по пет проекта, изпълнявани от четири организации, с общ размер на отпуснатите средства 177 930,00 лв. Това представлява приблизително 1,9 % от общия финансов ресурс по програмата. Финансирането за Бургас е значително по-малко в сравнение със столицата, където е концентриран преобладаващият дял от финансираните проекти[5].

Това налага стратегически подход, при който:

- делегираните бюджети се разглеждат като стабилен контекст, а не като инструмент на местната политика;
- външното финансиране се използва целенасочено и в синхрон с местните приоритети;
- местните програмни инструменти играят водеща роля за предвидимостта и устойчивостта на културната политика.

Финансовият модел има и ясно пространствено измерение: начинът на структуриране на програмите и съфинансирането влияе пряко върху възможността за децентрализация и за достигане до публики извън централното градско ядро.

[4] Данните са събрани от публикациите в сайта на МК и НФК.

[5] Данните са получени в отговор на парламентарен въпрос https://parliament.bg/bg/topical_nature/ID/76988.

2.5. Материална и инфраструктурна база (вкл. културно-историческо наследство и природни дадености)

Материалната и инфраструктурна база на културата в Бургас обхваща както публичните пространства за културни събития, така и инфраструктурите за съхранение, изследване, опазване и производство на културно съдържание.

Публичната културна инфраструктура включва театрални и концертни зали, експозиционни пространства, исторически и археологически обекти, зали за събития, Международния младежки културен център и многофункционални пространства. Тази база осигурява видимост и регулярност на културния живот. В същото време част от пространствата са неравномерно натоварени и са с ограничена гъвкавост, особено по отношение на експериментални, децентрализирани и междусекторни инициативи.

Слабо видим, но критичен компонент на културната инфраструктура е остарялата и амортизирана база на читалищната мрежа, както и репетиционните зали, фондохранилищата, архивните пространства, гардеробите за сценични костюми и складовете за декори. Тези инфраструктури са ключови за дългосрочното опазване на културното наследство и за функционирането на културните институции, но в значителна степен остават затворени професионални пространства, с ограничена връзка с публичните програми и с неизползван потенциал за дигитализация и образователни дейности.

Производствените, реставрационните и консервационните ателиета са тясно обвързани с институционалното ядро и функционират с ограничен капацитет, ориентиран предимно към всекидневните институционални потребности. Липсата на споделени и междусекторни реставрационни ресурси ограничава възможностите за разширяване на дейността, обмен на експертиза и обслужване на по-широк кръг културни оператори.

Работните и репетиционните пространства за сценични и визуални изкуства, освен че са недостатъчни, са концентрирани в културните институти, като ограничава достъпа на независими артисти и колективи до инфраструктура за създаване, репетиции и експериментиране. Ограниченият брой „междинни“ пространства между институционално и проектно ниво възпрепятства развитието на нови форми и практики.

Съществен структурен проблем е и недостигът на експозиционни площи за художествената галерия и музейните институции, които да отговарят на международните стандарти за изложбена дейност, съхранение и сигурност на културни ценности. Липсата на съвременни системи за климатизация, контрол на микроклимата и физическа сигурност създава реални рискове за съхранението на произведения на изкуството и музейни артефакти, затруднява привличането на гостуващи изложби и ограничава участието на местните културни институции в професионални мрежи с висока добавена стойност.

Към материалните ресурси на културния сектор в Община Бургас се отнасят и културно-историческото наследство и природните дадености на територията, със значителен потенциал за обществено, образователно и икономическо въздействие. Археологическите и историческите

обекти, включително „Акве Калиде“ и остров „Св. Анастасия“, както и зоните на градската и крайбрежната среда, създават предпоставки за развитие на културни маршрути, образователни дейности и събития на открито.

Природните територии и публичните пространства – Морската градина, Бургаското езеро, крайбрежната зона и зоните в непосредствена близост до Природен парк „Странджа“– разширяват обхвата на културната инфраструктура извън закритите обекти и допринасят за децентрализация на културното предлагане. Тяхното използване за култура и изкуства следва да се осъществява при спазване на режимите за опазване, екологичните ограничения и принципите на устойчиво управление.

В този смисъл културното наследство и природната среда функционират като активен териториален ресурс, чието ефективно използване изисква координация между културната политика на общината, устройственото планиране и стратегиите за развитие на туризма.

В стремежа си да се разшири културната инфраструктура Община Бургас е депозирала официално искане до Министерския съвет за безвъзмездно предоставяне за управление на зрителната зала и библиотечните помещения в сградата на Военния клуб. Имотите са публична държавна собственост, които в момента се управляват от Изпълнителна агенция „Военни клубове и военно-почивно дело“. Подобни стъпки, насочени към други обекти на Министерството на отбраната в региона, както и на Министерството на транспорта - по отношение на неизползван граден фонд, биха могли да подобрят условията за създаването на споделени пространства за културни дейности - ателиета, репетиционни зали и др.

В обобщение, Бургас разполага с разнообразна културна инфраструктура, но обективните тенденции в нарастването на културното предлагане диктуват необходимостта от нейното разширяване, съгласно съвременните потребности и стандарти. Ползването на съществуващия граден фонд зависи от различни форми на собственост, регулация и управление. Тези ограничения обосновават необходимостта от стратегически интервенции, насочени към инвестиции в модерна инфраструктура, по-добра синхронизация и създаването на благоприятни условия за ефективни партньорства, като част от цялостната културна политика на общината.

2.6. Социален капитал, поведенчески и ценностни характеристики (ресурс за културно участие)

Ресурсите за култура в Община Бургас включват и социалния капитал на местните общности, с устойчиви формални и неформални мрежи, доброволчество, локална идентичност и утвърдени културни навици и потребности. Тези фактори оказват пряко влияние върху степента и формите на културно участие и следва да бъдат разглеждани като част от нематериалната инфраструктура на културния сектор.

В териториален план социално-икономическите различия по доходи, образователно равнище и достъп до културна инфраструктура, включително между централната градска част и квартали с по-висока концентрация на уязвими групи – като Меден рудник, Сарафово, Долно

Езерово, както и квартал „Победа“, функционират като структурен фактор, ограничаващ равния достъп до културен живот.

В този контекст културната политика на общината следва да планира не само развитието на културното „предлагане“, но и целенасочени мерки за преодоляване на бариерите пред участието – ценови, образователни, информационни и териториални. Това предполага прилагане на инструменти за достъпност и развитие на публики, партньорства с образователни институции и социални услуги, както и устойчива културна дейност на квартално и междуселищно ниво, извън традиционните централни културни ядра.

Читалищната мрежа и местните инициативи са важен носител на социален капитал – особено в кварталите и населените места – чрез съчетаване на професионална и доброволна дейност, междупоколенчески практики и локално културно лидерство. В градски контекст социалният капитал се проявява и чрез неформални общности, граждански инициативи и тематични групи, които могат да бъдат партньори в програми за децентрализация, работа с младежи и събития в публични пространства.

В условията на висока мобилност (учене, заетост, сезонност, туризъм) културните публики са динамични и разнородни. Това поставя акцент върху комуникационните канали, достъпността и качеството на културното преживяване, както и върху необходимостта културните институции и организатори да развиват компетенции за работа с различни аудитории. Следователно социалният капитал трябва да се развива целенасочено чрез политики за публики, образование и участие.

3. ПОТЕНЦИАЛ

Анализът на потенциала за развитие идентифицира основните възможности и ограничения пред културното развитие на Община Бургас и към хоризонт 2032, когато градът ще търси своето международно признание като ЕСК. За целта се използва комбиниран подход: (1) качествена оценка на наличните ресурси и институционални практики; (2) синтез на наблюденията от консултационния процес; и (3) SWOT рамка за извеждане на насоки за действие. Изводите отразяват наличен капацитет, инфраструктура и фондове, чиято употреба се нуждае от оптимизиране, по-добра координация и целенасочени действия за развитие на публики, партньорства и международна видимост.

3.1. Човешки и професионален потенциал

Наличието на устойчива мрежа от професионални държавни и общински културни институции в Бургас формира значителен човешки и професионален потенциал за развитие на културния сектор. Концентрацията на специалисти в областта на сценичните изкуства, музейното дело, библиотечно-информационните дейности и културната администрация създава стабилна основа за поддържане на високо качество на културната дейност и за надграждане на съществуващите културни форми.

Този потенциал се проявява не само във всекидневното функциониране на институциите, но и във възможността за разширяване на техните функции към образователни, изследователски и ориентирани към публиките дейности. Откриването на филиали на университети и висши училища по изкуствата засилват местните конкурентни предимства, свързани с разнообразни форми на творческа и научна реализация.

Ключова роля имат и професионалните общности и разгръщането на професионални управленски компетенции (програмно планиране, работа с публики, международни партньорства, дигитална комуникация).

3.2. Материален и културно-ресурсен потенциал

Община Бургас разполага със значителен материален потенциал, произтичащ от наличието на културна инфраструктура, фондове, колекции и културно-историческо наследство, в съчетание с активна фестивална и събитийна среда. Материалното и нематериалното културно наследство създава предпоставки за развитие на разнообразни културни програми и за постигане на още по-добре разпознаваема местна културна идентичност.

Големи възможности се съдържат и в практики като артотеки, оборотни музейни фондове, костюмни и сценографски фондове с регламентиран достъп. Става въпрос за ресурси с относително по-ниска експозиционна стойност, но със значим потенциал за употреба в

образователен, творчески и комуникационен контекст – включително за съвременни продукции, резиденции, местни и международни обмени.

Реализирането на този потенциал изисква процеси на каталогизиране, дигитализация и публично представяне чрез уеб-базирани платформи и ясни правила за достъп. Дигиталният достъп повишава прозрачността и възможностите за ползване. Така пасивните фондове се трансформират в инструмент за общуване и ангажиране на общности.

3.3. Финансов и програмен потенциал

Финансовият и програмният потенциал на културния сектор се определя от съчетанието между общинско финансиране, делегирани държавни средства и възможности за привличане на допълнителни средства чрез национални и международни програми, проектно финансиране и партньорства. Натрупаният опит в управлението на проекти е предпоставка за по-активно участие на културните организации в национални и международни програми.

Реализирането на финансовия и програмния потенциал изисква подобрени управленски практики, които осигуряват устойчивост, приемственост и съответствие между стратегическите приоритети и реализираните инициативи: ясни приоритети, измерими цели, календар/процедури, мониторинг и оценка, както и механизми за развитие на публики и за международни партньорства.

Най-голямата възможност е пренасочване от „еднократни събития“ към портфолио от програми (устойчиви събития, резиденции, копродукции, мобилност, публики, дигитални формати), които генерират натрупване.

3.4. SWOT анализ на потенциала (хоризонт 2032)

СИЛНИ СТРАНИ (S)	СЛАБИ СТРАНИ (W)
Устойчива мрежа от професионални институции и натрупана експертиза.	Частично нереализиран човешки потенциал; ограничено системно обучение и обмен.
Налични инфраструктура, фондове, колекции и активна събитийна среда.	Фрагментация и неравномерна употреба на ресурси; ограничена координация между оператори.
Опит в проекти и партньорства; възможност за комбиниране на източници на финансиране.	Ниска предвидимост и краткосрочни цикли и ограничено многогодишно планиране.
Действаща програма за развитие на публики („Достъпна култура“).	Недостатъчно развити механизми за развитие на публики и за териториално разгръщане извън „ядрата“.

ВЪЗМОЖНОСТИ (O)	ЗАПЛАХИ (T)
Дългосрочно бюджетно финансиране: устойчиви инициативи, резиденции, копродукции, мобилност и международни мрежи.	Продължаваща фрагментация във финансирането на проекти от страна на национални и местни програми за финансиране, съпроводена с недостатъчно ясни и аргументирани критерии.
Развитие на публики и образователни/социални партньорства; работа в квартали и населени места.	Изтощаване на капацитета при натиск за „повече събития“ без структурни промени.
Превръщане на фондове в „активи“ чрез артотеки, оборотни фондове, регламентиран достъп и дигитализация.	Нарастващи бариери пред участие (ценови/информационни/териториални) и изключване на групи.
Въвеждане на стандарти за мониторинг и оценка → по-добра ефективност и аргументиране на политики.	Финансова непредвидимост и зависимост от кратки цикли и политически сътресения, които влияят на изпълнението на стратегическите цели.
Участие и разработване на стратегии, като ЕСК, които обвързват културата в междусекторната рамка на икономическия растеж, преодоляване на социалните неравенства и качеството на живот.	

4. КОНСУЛТАЦИИ

Стратегията за развитие на културата в Община Бургас до 2035 г. е изготвена чрез комбиниран аналитичен и консултативен подход, основан на принципите на програмното планиране, реалистичност и съгласуваност с действащата нормативна и финансова рамка. Процесът включва анализ на стратегически и нормативни документи на национално и европейско ниво, вторичен анализ на статистически данни, както и преглед на съществуващи местни политики и практики.

В хода на разработването на стратегията бяха организирани тематични фокус групи. Консултациите се осъществиха с представители на културни институции, независими културни оператори, образователни и граждански организации и общинска администрация. Получените резултати подпомогнаха идентифицирането на проблеми, ресурси и възможности. Тяхното съдържание оформи извеждането на визията, стратегическите приоритети, цели и мерки.

С инструментите на тази методология се постига необходимият баланс между експертна оценка и реалната практика в културния сектор. Конкретните предложения оформиха съдържанието и рамките на управляеми и поетапно приложими инструменти, съобразени с местния капацитет.

Онлайн анкетното проучване допълни изводите от фокус групите и добави обществена и експертна легитимация на структурните проблеми. Като приоритетни области за инвестиции бяха посочени културно-историческото наследство, читалищата и културната инфраструктура. В съдържателен план се откроиха нуждите от устойчиво управление и дигитализация на наследството, подкрепа за съвременни и междудисциплинарни партньорства, както и развитие на посреднически и продуцентски функции. Отворените коментари акцентираха върху качеството на културната среда, достъпа и координацията, а не върху увеличаване на броя на събитията.

Резултатите от експертния и обществения диалог показват, че Бургас разполага със значителен културен и човешки потенциал, който обаче не се реализира пълноценно поради липса на дългосрочен културен профил, наличието на събития, които са далеч от дневния ред на местната общност, сезонни дисбаланси и недостатъчна координация между секторите. Участниците многократно заявиха позицията си, че планирането на културния живот се нуждае от по-прецизно вглеждане в качеството на създаденото културно съдържание. Те многократно формулираха очакване културната политика да задава посока, да осигурява рамка за координация и да подкрепя устойчиво развитие на публики, професионални общности и институции.

Този синтез пряко обосновава формулирането на Визията, приоритетите и стратегическите цели на стратегията и аргументира прехода към по-добре структурирано планиране, дългосрочна предвидимост и оценка на културното, социалното и икономическото въздействие на културните политики.

5. ВИЗИЯ

5.1. Съдържание

Визията за развитие на културата в Община Бургас до 2035 г. се основава на анализа на контекста и на експертния и обществен диалог и очертава преход към по-предвидима и ефективна културна политика чрез програмно финансиране и многогодишно планиране. До 2035 г. **Бургас е разпознаваем център на таланти, култура и съвременни изкуства – град, който съхранява и създава културно наследство и в който културата е стратегически публичен ресурс за качество на живот, социално сближаване и добавена стойност за местната икономика.**

Визията е специфична за Бургас, тъй като се основава на морската идентичност и ролята на града като регионален център, на богатия културен календар и на мрежата от държавни и общински културни институти, независим сектор, читалища, образователни и граждански организации и творчески индустрии. Културният сектор се разглежда като интегрирана система, а управлението – като прозрачно и ориентирано към резултати, с ясно разграничени роли и очаквани ефекти. Акцентът е върху качество и професионализъм, развитие на публики и достъпност за различни социални, възрастови и териториални групи, както и върху активно използване на наследството чрез интерпретация, образование и културен туризъм.

Реализацията на визията се организира около три стратегически приоритета: Хоризонт (управление, планиране и устойчивост), Мрежи (партньорства и международна видимост) и Приобщаване (достъп, участие и културно образование). Така Бургас укрепва своя отличим „морски подпис“ като отворен, модерен и свързан град на културата.

5.2. Принципи за прилагане на визията

- **Културата като публичен ресурс** – културата се управлява като дългосрочна публична инвестиция с обществен, образователен и икономически ефект.
- **Интегрирана културна система** – политиките стимулират координация и партньорства между институции, независим сектор, читалища, образование, граждански организации и творчески индустрии.
- **Прозрачност** – подкрепата се реализира чрез мерки с цели, индикатори и отчетност по ясни публични правила.
- **Качество и професионализъм** – финансирането се обвързва с художествено/ съдържателно качество и професионални стандарти, включително развитие на компетенции.
- **Достъпност и участие** – приоритет са развитието на публики, културното образование и намаляването на бариерите пред участието (социални, възрастови, териториални).
- **Наследство като жив ресурс** – наследството се опазва и социализира чрез дигитализация, интерпретация и включване в съвременни практики и маршрути.
- **Откритост и международна свързаност** – насърчават се мобилност, обмен и участие в национални и европейски мрежи за по-голяма видимост и устойчиво позициониране.

6. ПРИОРИТЕТИ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И МЕРКИ

Приоритетите, стратегическите цели и мерките се основават на анализа на местния културен контекст, ресурсите, потенциала и резултатите от проведените консултации със заинтересованите страни. В основата им стои разбирането, че устойчивото развитие на културата изисква последователни управленски решения, ясна селекция на приоритети и дългосрочен хоризонт на действие.

Културната идентичност на Бургас се формира чрез процеси на модернизация и появата на ярки творчески индивидуалности през последните приблизително 150 години. Това придава на културния профил на града открит и динамичен характер, но едновременно с това го прави чувствителен към фрагментация, сезонност и недостатъчно устойчиви връзки между отделните културни дейности.

Политиките в стратегията са синхронизирани с приоритетите на МК: опазване и социализация на културното наследство; развитие на музейно-галерийната и библиотечната система (вкл. финансиране по стандарти); проектна и международна активност; усъвършенстване на модела за финансиране и управление на сценичните и екранните изкуства, достъп до култура и художественото образование. Тази рамка се прилага на местно ниво чрез шест направления („Културно наследство“, „Визуални изкуства“, „Сценични изкуства“ „Аудиовизия и медии“, „Книги, литература и културно знание“, „Мобилност, участие и публики“) и чрез съпътстващи инструменти за финансиране, мониторинг и оценка.

Всички приоритети и стратегически цели се формулират и изпълняват съгласно действащата национална нормативна и финансова рамка. Те не създават ангажименти извън ежегодния бюджетен процес, а целят по-ефективно структуриране и използване на наличните публични ресурси на местно ниво. Именно затова стратегията поставя акцент върху планирането, развитието на публики и устойчивите партньорства като условия за интегриран културен профил през цялата година.

6.1. Приоритет 1: Хоризонт

Приоритет „Хоризонт“ формира управленската и аналитичната основа за изпълнението на всички останали мерки в стратегията. Неговият фокус върху планиране, координация, мониторинг и публичност не представлява допълнителна административна тежест, а създава необходимите условия за предвидимост, прозрачност и ефективно използване на публичния ресурс. Без функциониращa хоризонтална управленска рамка реализирането на програмните, инфраструктурните и приобщаващите мерки би било фрагментирано и трудно проследимо.

Стратегическа цел 1.1: Предвидимост и устойчивост

Мярка 1: Усъвършенстване на планирането и координацията на културните дейности

Мярката е насочена към надграждане на съществуващите практики за планиране, координация, финансиране и публична отчетност в областта на културата, без да се въвеждат промени в действащата бюджетна структура и нормативна рамка на общината. Чрез прилагане на програмна логика при планирането, управлението и представянето на културните дейности се цели по-ясно формулиране на приоритетите, по-добра съгласуваност между отделните дейности и повишаване на стратегическата последователност на публичната подкрепа.

В рамките на мярката се предвижда актуализиране и надграждане на действащите програми за финансиране, в т.ч. чрез поетапно въвеждане на средносрочни рамки за подкрепа на многогодишни и устойчиви културни дейности, включени в културната програма и утвърдените програми за традиционни и значими събития от културния календар на Община Бургас. Фонд „Култура“ надгражда годишния конкурсен и бюджетен цикъл, като създава възможност за по-голяма предвидимост, качество и устойчивост на подкрепата, без да отменя ежегодните процедури и решения.

Подкрепата се реализира чрез ясно дефинирани тематични и приоритетни направления с хоризонт до три години, адаптирани апликационни формуляри и критерии, междинно и финално отчитане, както и оценка на резултатите и въздействието. Осигурява се съгласуване с културния календар, туристическите политики и комуникационните приоритети на общината. Подходът не въвежда автоматично многогодишно договориране, а позволява ежегодните конкурси и решения на Фонд „Култура“ да се ситуират в по-дългосрочна логика на развитие, при пълно спазване на действащите правила и бюджетни процедури.

Мярката изгражда управленската и програмна рамка за предвидимост, координация и устойчивост на културната политика на Бургас. С въвеждането на стабилна програмна логика, средносрочно планиране и ясно приоритизиране на дейностите се осигурява капацитет, последователност и дългосрочно наследство от реализацията на големи проекти в сектор култура и мащабни инициативи като Европейска столица на културата, мрежата на творчески градове на ЮНЕСКО и др.

Очаквани резултати:

- възможност за ясно проследяване на връзките между цели, мерки, инструменти и постигнати резултати;
- повишена предвидимост, прозрачност и яснота на общинската културна политика за културните оператори и заинтересованите страни;
- по-ясно приоритизиране на интервенциите в рамките на годишния бюджетен процес;
- по-добро съгласуване между културното програмиране, туристическите политики и публичната комуникация;
- създадени условия за систематично събиране и анализ на данни за мониторинг, оценка на напредъка и въздействието;

- укрепена роля на Фонд „Култура“ като ключов инструмент за стратегическо планиране и реализация на културната политика на общината.

Мярка 2: Годишен мониторинг и дебат

Мярката предвижда създаването и поддържането от общинската администрация на Система за наблюдение на културния живот в Община Бургас, която обхваща дейността на общинските културни институти и звена, държавните културни институти, читалищата, независимия културен сектор и творците, както и културните дейности, насочени към публики в образованието и туризма. В рамките на мярката се финансират критически публикации в различните изкуства, както и тематични срещи на творческите гилдии с участието на външни експерти и художествени критици. Събраните данни се обобщават в годишен мониторингов доклад, който служи като инструмент за анализ, публичност и информирано вземане на решения.

Мярката изгражда устойчива рамка за системно наблюдение, анализ и публично отчитане на културното въздействие. Взети са предвид амбициите на града и общината да бъде част от големите семейства градове и региони – участници във формирането на културния дневен ред на Европа. Въвеждането на устойчиви практики на годишен мониторинг, публичен дебат и активно участие на професионалните общности и гражданите са в подкрепа на успешната реализация на инициативи като кандидатурата на Бургас за ЕСК през 2032 г., за по-ясна демонстрация на връзката между култура и градски индикатори, вкл. целите за устойчиво развитие и Дневния ред 2030 на ООН.

Очаквани резултати:

- по-добра прозрачност на публично финансираните културни институти и дейности;
- по-активен професионален и граждански дебат за културните и художествени процеси в Бургас;
- откроени постижения на творците в Бургас, както и на културни оператори, които допринасят за качеството на творчеството и популяризирането на града;
- подобрена аргументация за удостояването на представители на културата, изкуствата, образованието и туризма с награди, звания и други форми на обществено признание.

Стратегическа цел 1.2: Публичност и достъпност

Общинският културен календар е инструмент за координация, публичност и проследяване на ключовите културни дейности на територията на общината. Чрез него се постига съгласуване и по-равномерно разпределение на културните събития по сезони и локации.

Културната програма, оформена в Приложение 9 към бюджета на Община Бургас, обхваща основно събития, организирани от отдел „Култура“ към Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, както и партньорски инициативи с държавни културни институти,

университети, творчески съюзи и общности. Като част от бюджетната процедура програмата се приема в началото на годината от Общинския съвет, валидна е до края ѝ.

Културният календар е по-широкото понятие и съдържа пълния набор от културни събития на територията на общината за даден период. В него се включват и инициативи на общински предприятия и други общински структури, както и събития на външни организатори, реализирани на пазарен принцип.

Културният календар функционира като гъвкав инструмент и подлежи на регулярна (месечна) актуализация. Стратегическата приоритизация се реализира чрез финансиращите инструменти (Фонд „Култура“, програмите на държавните и общинските културни институти и звена), докато включването в календара има предимно информационен характер – чрез минимален набор данни (дата, място, организатор, публична информация). По този начин се избягва дублиране на процедурите по Фонд „Култура“ и ненужно административно натоварване, като същевременно се гарантират координация, публичност и синхронизация между общинските структури и външните организатори.

Мярка 3: Администриране на културния календар и създаване на условия за публичност и достъпност

Мярката въвежда единни стандарти за въвеждане, публикуване и актуализация на информацията за културните дейности, включително чрез дигитална платформа, и ясно разграничение между официален общински календар и отворен публичен календар. За външни инициативи се прилага опростен механизъм за подаване на информация с цел координация и информиране, без оценка и селекция.

Културният календар се поддържа като структурирана база данни и се използва като инструмент за анализ и оценка в изпълнението на стратегията. Мярката гарантира съответствие на календара със стратегическите цели, свързани с жанрово и видово разнообразие, балансиране между собствено и гостуващо съдържание и равномерно териториално разпределение на културните дейности.

Чрез ясно разписани процедури за съгласуване и обмен на информация мярката подпомага координацията между култура, образование, туризъм, транспорт и други релевантни области, като надгражда информационната функция на календара и го утвърждава като инструмент за синхронизация, комуникация и достигане до публики.

В рамките на мярката се предвижда целеви ресурс за координация и публична реализация на културните дейности, включително общи комуникационни и маркетингови инициативи и базова логистична и организационна подкрепа.

Очаквани резултати:

- по-добра координация и предвидимост при планирането и реализирането на културните дейности;
- по-добра видимост и ефективност на културната комуникация към публики, посетители и туристи;

- аналитична основа за балансирано и стратегически насочено развитие на културния календар.

Стратегическа цел 1.3: Подобрен капацитет

Предвижда се съществуващите управленски модели да се адаптират към съвременните културни практики. Целта е насочена към подобряване на условията за творчество, продуциране и изследвания, както и системна работа с публики. С изпълнението на целта се укрепва институционалният, творческият и организационният капацитет на общинските културни звена, върху които общината упражнява пряк управленски контрол, както и към останалите културни оператори.

Мярка 4: Творчески капацитет

Мярката е насочена към подобряване на условията за творчество, привличане на автори и творци и насърчаване на създаването на нови художествени произведения и изследвания, в съответствие с програмния профил и обществената мисия на организациите.

Очаквани резултати:

- ново художествено и изследователско съдържание, съобразено с профила на културните организации;
- обогатен и актуализиран репертоара и научни резултати;
- повишено качество на творческото съдържание.

Мярка 5: Административен и организационен капацитет

Мярката цели укрепване на административния и организационния капацитет на местните културни институти и организации, които развиват дейност на територията на Община Бургас. В рамките на нейната реализация се организират обучения и се актуализират устройствените и вътрешните правила, оптимизиране на управленските и организационните процеси и развитие на ключови професионални компетентности в съответствие със стратегическите приоритети и принципите на доброто управление.

Очаквани резултати:

- по-ясна регулация, управленска структура и разпределение на отговорностите;
- повишена организационна ефективност;
- подобрена вътрешна координация и съответствие с целите на стратегията;
- развити управленски, дигитални и стратегически компетентности.

6.2. Приоритет 2: Мрежи

Приоритет „Мрежи“ включва пространства – с обогатена и споделена културна инфраструктура; хора – творци, млади специалисти, професионални общности; обмен – мобилност, резидентства, копродукции и партньорства – национални и международни връзки. Приоритетът е насочен към развитие и свързване на човешкия, институционалния и инфраструктурния капацитет на културния сектор в Бургас.

В рамките на приоритета се подкрепят мерки, които създават условия за професионално развитие на творците, включване на млади специалисти, достъп и използване на културната инфраструктура, както и за участие на Бургас в национални и международни културни процеси.

В рамките на този приоритет се разглеждат стратегически процеси като подготовката на кандидатурата на Бургас за ЕСК 2032, Мрежата на творческите градове на ЮНЕСКО и други инициативи, които подпомагат международното позициониране на града, развитието на партньорства, усъвършенстването на управленските и комуникационните практики и въвеждането на европейско измерение в местните културни политики. Амбицията на града е да се възползва в максимална степен от инструментариума на утвърдените на европейско и световно ниво инициативи за постигане на структурна промяна на средата за културно развитие и творческа изява, изследване на нови територии и пространства за култура, подкрепа на таланти и нови взаимодействия.

Стратегическа цел 2.1: Творчество и развитие

Стратегическата цел е насочена към създаване на устойчива среда за развитие на човешкия капитал в културния сектор на Бургас чрез подкрепа на творческия процес, професионалното израстване и включване на млади творци и специалисти в реални културни практики. Целта залага на гъвкави, проектни и партньорски инструменти, които насърчават мобилност, обмен и професионално развитие.

И двете мерки функционират като входни и преходни механизми за професионално участие в културния сектор. Те са насочени към натрупване на опит и включване в културни процеси чрез срочни и проектни форми на работа, в съответствие с добрите европейски практики.

Мярка 6: Развитие на културната инфраструктура и включване на нетрадиционни пространства

Мярката е насочена към поетапно интегриране на ключови обекти с културен потенциал, включително „Дупката“, Военния клуб и др. пространства, като част от културната инфраструктура на Община Бургас. Тя разглежда инфраструктурата като съвкупност от пространства и функции, които се адаптират за културни, образователни и обществени дейности чрез ясно програмно профилиране и гъвкави модели на използване.

Мярката насърчава партньорства между културни институции, независими оператори и образователни и граждански организации с цел устойчиво използване на пространствата, обогатяване на културното предлагане и разширяване на достъпа до култура в градската среда.

Очаквани резултати:

- разширена културна инфраструктура чрез включване на стратегически пространства;
- устойчиви модели за развитие на културни обекти;
- по-достъпен културен живот в градската среда.

Мярка 7: Дебюти: Бургас - територия на млади творци

Мярката ще функционира като отделно или ще се интегрира във Фонд „Култура“ и подкрепя реализацията в началото на творческия и професионалния път на автори, изследователи и специалисти в сферата на сценичните, визуалните и екранните изкуства, литературата, културното наследство, културния мениджмънт и комуникациите. Тя насърчава създаването на ново творчество от индивидуални творци, както и участия в екипите на професионалните културни институти и в независимия сектор на територията на общината чрез срочни и проектни форми на ангажираност.

Мярката утвърждава Бургас като отворена и привлекателна среда за творческа работа и професионално развитие, в която се съчетават местен контекст, институционален капацитет и възможности за експериментиране и обмен.

Очаквани резултати

- повече привлечени високообразовани и професионално подготвени творци и специалисти в културния сектор;
- обновени професионалните профили и експертния капацитет в културните институции;
- устойчива среда за творческо развитие и професионална реализация в Бургас.

Стратегическа цел 2.2: Мобилност

Стратегическа цел „Мобилност“ развива културния сектор на Бургас чрез целенасочен обмен, резидентски практики и участие в национални и международни професионални мрежи. Нейната реализация разширява художествените и професионални хоризонти на местните творци и институции, повишава се видимостта на града и допринася за устойчиви партньорства. Мобилността се разглежда като инструмент за професионално развитие, обновяване на практиките и интегриране на Бургас в съвременния културен обмен.

Мярка 8: Бургас - творческа дестинация

Мярката се оформя като отделно направление във Фонд „Култура“ и дава възможност на местни културни оператори да осигуряват професионална среда за творци и творчески екипи от страната и чужбина за създаване, изследване и развитие на художествени и културни проекти. Подкрепят се резидентски дейности, фокусирани върху художествени, социални,

образователни или териториални теми, включително фестивали, изложби, пленери, семинари, изследвания, майсторски класове, форуми и други професионални платформи. Приоритетно се насърчават резидентски програми, които водят до създаване на произведения или изследвания, свързани с местната култура.

Очаквани резултати:

- нови художествени произведения, изследвания и културно съдържание, свързани с местния контекст;
- обогатен културен живот чрез гостуващи творци и екипи;
- повече местни културни оператори като домакини и продуценти на резидентски процеси;
- по-устойчиви връзки между творци, институции, публики и местни общности;

Мярка 9: Мобилност на творци, творчески формации и колекции

Мярката се интегрира и надгражда Направление „Мобилност“ във Фонд „Култура“ в подкрепа творческия и културния обмен на индивидуални творци, творчески формации и културни институти чрез представяне на произведения, изложби, колекции и продукции, участие в копродукции, турнета, фестивали и творчески резиденции, както и чрез дейности за изграждане на дългосрочни партньорства и професионални мрежи.

Очаквани резултати:

- повишена видимост и мобилност на културните оператори от Бургас;
- устойчиви партньорства и международен културен обмен;
- развит професионален капацитет и социализация на културното наследство.

6.3. Приоритет 3: Приобщаване

Приоритет „Приобщаване“ укрепва връзките между културните институции, независимия сектор, читалищата и местния контекст чрез работа с културната памет, съвременното творчество и достъпа до култура. Фокусът е върху устойчиви взаимодействия: (1) между институции и общности (памет, архиви, разкази за града); (2) между творци, оператори и пространства (съвместно производство и разпространение); (3) между култура, образование и социални политики (равен достъп, културна грамотност, включване на различни групи).

Разбирането за културно развитие на Бургас е обвързано с осигуряване на достъп до култура за всички, но и „приобщава“ различни аспекти и културни територии: наследство от миналото, настоящи културни продукции, иновации и възможности за бъдещи трансформации. Изследването на тези културни територии и идентифициране на допълнителни мерки и инициативи е и задача в приложното поле на подготовката на програми като кандидатурата на Бургас за Европейска столица на културата през 2032 г. и др.

Стратегическа цел 3.1: Културна памет

Стратегическата цел е насочена към изграждане на устойчиви механизми за документиране, съхранение и публично представяне на културния и обществения живот на Бургас. Тя се реализира чрез партньорства между музеи, библиотеки, архиви, университети, читалища и други културни организации, като паралелно се развива институционален и граждански капацитет за дигитално документиране, обработване и споделяне на културно съдържание.

Мярка 10: Културно наследство

Мярката предвижда продължаване на проучванията, реставрацията, експонирането и социализацията на културния комплекс „Акве Калиде“, както и системно издирване, документиране и популяризиране на материалното и нематериалното културно наследство на територията на Община Бургас, включително традициите и практиките на рибарските общности по Южното Черноморие. В дългосрочна перспектива се цели подготовка за вписване на рибарските практики в Националния регистър на нематериалното културно наследство и в Представителния списък на ЮНЕСКО.

Очаквани резултати:

- устойчиво управление и социализация на културното наследство;
- въведен общ стандарт за документиране и дигитализация с участие на общностите;
- засилен институционален капацитет и координация между участващите страни.

Мярка 11: Съвместни архиви

Мярката насърчава създаването на съвместни архиви чрез активно включване на граждани, творци и местни общности в събирането и споделянето на визуални, аудио и текстови свидетелства за културния и обществения живот на града. Дейностите се реализират в партньорство с читалища, квартални общности, училища и университети и използват достъпни дигитални инструменти и платформи за участие и публичен достъп.

Очаквани резултати:

- включват се разнообразни гледни точки и общности;
- осигурява се по-широко обществено участие в процесите на съхранение на местната памет;
- укрепват се връзките между институции и местни общности;
- ангажират се млади хора и нови публики като активни участници в документирането.

Стратегическа цел 3.2: Творчество в действие

Подпомага се съвместната работа между творци и културни институти за стимулиране на иновации в създаването, производството и разпространението на съвременни художествени

произведения и културно съдържание във всички области на изкуството – сценични, визуални, аудиовизуални, литературни, музикални и интердисциплинарни практики.

Целта адресира необходимостта от по-тясна връзка между публичния и независимия културен сектор, като насърчава художественото създаване и въвеждането на иновации с висока добавена стойност, устойчиви професионални партньорства и по-активно присъствие на културата в градската среда и извън традиционните културни пространства.

Мярка 12: Произведено в Бургас

Мярката насърчава съвместни инициативи между общинските и държавните културни институти, частни културни организации и индивидуални творци за създаване на нови и иновативни художествени произведения и културно съдържание, свързани с местния контекст, публики и творчески общности. Тя надгражда Направление 1 на Фонд „Култура“ („Нови фестивали и други културни събития“).

Очаквани резултати:

- увеличава се броя нови произведения, създадени специално за местни творчески формации и институции;
- формират се устойчиви творчески партньорства между институционален и независим сектор;
- обогатяват се и се актуализират репертоарните и програмните профили на професионалните културни институти.

Мярка 13: Трансформация с изкуство

Мярката се оформя като отделно направление във Фонд „Култура“, насочено към артисти и творчески колективи от всички области на изкуството и подкрепя иновативни художествени интервенции в градската среда чрез съвременни форми на изразяване, съобразени с действащите регулации за устройство на територията. Мярката използва културата като инструмент за хуманизиране на пространствата, ангажиране на местни общности и тестване на нови функции на градската инфраструктура.

Приоритетно се подкрепят проекти, реализирани в кварталите, населените места и в непривлекателни или слабо използвани зони в градския център, включително извън активния туристически сезон.

Очаквани резултати:

- достига до публики извън традиционните културни ядра;
- използва се по-ефективно наличната инфраструктура и публични пространства;
- създават се устойчиви модели за целогодишно културно присъствие и ангажиране на местни общности.

Стратегическа цел 3.3: Достъп до култура

Подкрепя се устойчива връзка между културата, образованието и публиките с цел изграждане на приобщаваща културна среда и разширяване на достъпа до културно съдържание. В рамките на целта се използва експертният и творческият капацитет на местните творци, културни институции и професионални общности за работа с различни възрастови, социални и териториални групи.

Специален фокус се поставя върху намаляване на структурните бариери пред участието в културния живот и върху приобщаването на социално уязвими групи и маргинализирани културни общности чрез целенасочени образователни, културни и социални инициативи, съобразени със специфичните им потребности.

Мярка 14: Култура за всички

Мярката надгражда действащите Правила „Достъпна култура“, посредством които активностите с културна, образователна и социална насоченост се трансформират в инструмент за приобщаване и равнопоставен достъп. Тя насърчава срещи с изкуството и културата за хора с увреждания, хора с интелектуални затруднения, маргинализирани групи, етнически малцинства и нови мигрантски общности чрез партньорства със социални услуги, образователни институции и специализирани посредници.

Мярката подкрепя адаптиране на съдържание, пространства и комуникация, така че културните дейности да бъдат достъпни и съобразени с нуждите на различните целеви групи.

Очаквани резултати:

- намаляват социалните, физическите и комуникационните бариери пред културното участие;
- развиват се устойчиви междусекторни практики между културни и социални политики;
- подобрява се достъпността на културното съдържание, средата и публичната комуникация.

7. ФИНАНСИРАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА

7.1. Принципи на финансиране

Финансирането на културните политики на Община Бургас се основава на принципите на предвидимост, прозрачност и съответствие с действащата национална бюджетна и счетоводна класификация. Стратегията не въвежда промени в бюджетната структура, нови икономически параграфи (§§) или нови бюджетни програми, а прилага програмна логика като аналитичен и управленски подход в рамките на съществуващите функции, подфункции и икономически елементи на бюджета.

В този смисъл се предлага тематично и аналитично групиране на културните дейности и разходи в рамките на функция „Култура“, с цел по-ясно планиране, по-добра проследимост и възможност за оценка на публичните разходи за култура, без да се нарушава годишният бюджетен процес или принципът на бюджетната дисциплина.

Подходът създава условия за откроряване на приоритети и дейности в процеса на бюджетните процедури и осигурява по-добра съпоставимост между планирани цели, реализирани дейности и постигнати резултати. Това улеснява мониторинга и отчетността и подпомага средносрочното планиране, включително координацията с национални програми, европейско финансиране и подготовката за инициативи с дългосрочен хоризонт, като кандидатурата за ЕСК.

Финансирането на културния сектор в Община Бургас се основава на разбирането за културата като дългосрочен публичен ресурс с измеримо обществено, образователно и икономическо въздействие. Финансовите инструменти се прилагат при спазване на принципите на:

- **предвидимост** – чрез програмно и средносрочно планиране;
- **прозрачност** – чрез ясни правила, критерии и публична отчетност;
- **целесъобразност** – обвързване на финансирането с ясно формулирани цели и очаквани резултати;
- **допълняемост** – съчетаване на местни, национални и външни източници;
- **управляемост** – ограничаване на броя на инструментите и ясна диференциация на функциите им.

Финансовата рамка на стратегията не въвежда разходни ангажименти, а структурира използването на наличните ресурси в съответствие с приоритетите и стратегическите цели.

7.2. Източници на финансиране

Финансирането на стратегията се осъществява чрез следните източници, които могат да имат водеща или допълваща функция.

Общински бюджет

Ролята на общинския бюджет е структурообразуваща – той гарантира базовата устойчивост и управляемост на културната стратегия за постигане на заложените цели. Общинският бюджет осигурява финансиране на общинските културни звена и дейности, поддръжка и развитие на културната инфраструктура, средства за Фонд „Култура“, съфинансиране на проекти и програми с външно финансиране и дофинансиране на делегирани държавни дейности. Средствата от общинския бюджет могат да подпомогнат постигането на всички заложени цели в стратегията, като бъдат съчетани и с други форми на финансиране.

Общински фонд „Култура“ функционира като основен механизъм за подкрепа на независимия културен сектор, съфинансиране на традиционни и нови културни събития и прилагане на програмния подход на местно ниво. Фондът се развива поетапно като (1) инструмент за реализация на стратегическите приоритети; (2) платформа за въвеждане на многогодишни програми; (3) механизъм за работа с публики, мобилност и културна памет. Без да нарушава ежегодния бюджетен процес, Фондът може да прилага диференцирани схеми за подкрепа, съобразени с характера на дейностите и капацитета на организациите.

Държавно финансиране

Държавното финансиране включва делегирани бюджети за държавните културни институти; проектно финансиране от МК, НФК, Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и неговите агенции, приложими за програми за социално включване, достъпност и заетост (вкл. Фонд „Социална закрила“, инструменти по ПРЧР 2021–2027, и програми на Агенцията по заетостта за заетост/стаж в културния сектор), които подпомагат изпълнението на мерки за достъп до култура и развитие на капацитет.

Министерство на образованието и науката (МОН) и Министерство на туризма (МТ) се разглеждат като ключови междусекторни източници, които допълват общинския бюджет и Общински фонд „Култура“, без да подменят приоритетите на местната културна политика. Те подкрепят стратегическите цели чрез инструменти, насочени към развитие на публики, образователно посредничество, професионален капацитет, международна видимост и културен туристически продукт.

МОН финансира (1) студентски практики и стажове в реална работна среда в общински и партньорски културни структури (комуникация, събития, дигитализация/архив, образователни дейности, наследство) и (2) партньорства „култура–училища“ чрез национални програми и процедури, които позволяват устойчиво присъствие на културни дейности в училищна среда и формиране на нови публики. Подобни инструменти се третират и като „невидим ресурс“

(човешки принос и организационен капацитет), който повишава резултатността без пряк натиск върху общинския бюджет.

МТ има роля като допълващ ресурс за маркетинг, промоция и международно позициониране на културния календар и фестивалите като туристически продукт. Инструментите на МТ могат да подпомагат кампании, участия в изложения, партньорства и пакетиране на културно съдържание за външни публики, включително с ефект за сезонно разширяване и икономическа добавена стойност. В стратегията ресурсът от туризма се прилага при принцип на допълняемост: общината финансира културно съдържание и публичната услуга, а междусекторното финансиране подпомага разпространението, видимостта и достигането до нови аудитории.

Част от изброените ресурси са планирани като възможности в реализацията на следните програми от Стратегията: Мярка 3: Администриране на културен календар (МТ); Мярка 4: Творчески капацитет (МК, НФК); Мярка 7: Дебюти: Бургас - територия на млади творци (МОН), Мярка 14: Култура за всички (МТСП).

Донорски програми и външно/проектно финансиране (национално, европейско, международно)

Външното финансиране се разглежда като допълващ ресурс, който ускорява изпълнението на стратегическите приоритети, без да подменя ролята на общинския бюджет.

За изпълнението на стратегията, Община Бургас и местните културни оператори могат да се възползват от целево финансирани по европейски програми посветени на културата, образованието, социалните дейности, наука и участие на граждани.

Като допълнителен финансов ресурс за осъществяване на целите и програмите в приоритет „Хоризонт“, могат да се използват програмите за развитие на човешките ресурси и подобряване на администрацията, финансирани с Кохезионните фондове, както отделни програми на Националния план за възстановяване и устойчивост.

Подходящи финансови инструменти за приоритет „Мрежи“ са програмите на Европейската комисия, включително Програма „Творческа Европа“ (особено инициативата за мобилност на артисти и културни професионалисти - Culture Moves Europe), Програма„Еразъм+“, Програмите за териториално сътрудничество и Програма„CERV”.

В полето на приоритет „Приобщаване“ могат да се привлекат финансови ресурси от програмите на ЕС: Програма „Творческа Европа“, Програма „Еразъм+“, Програмите за териториално сътрудничество и Програма „CERV”, Европейски социален фонд+, както и от донорските програми - Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство, Норвежки финансов механизъм и Швейцарско-българската програма за сътрудничество.

Спонсорство и дарителство от страна на бизнеса

За изпълнението на целите и програмите включени в Стратегията, мобилизацията на ресурси от бизнеса може да окаже значителни ползи за разгръщане на пълния потенциал на поставените приоритети. Бизнесът участва като рекламодател, спонсор, дарител или партньор в организирането и изпълнението на мащабни културни събития (фестивали и концерти). В по-малка степен - провеждане на творчески резиденции, семинари, конференции и др. с международно участие на територията на град Бургас, реализирането на стажантски програми и менторство в културния сектор за младежи с по-малко възможности, както и при реализирането на художествени интервенции в градска среда.

Потенциалът за партньорства с бизнеса е възможен и уместен към следните програми от стратегията: 7: Дебюти: Бургас - територия на млади творци, Мярка 8: Бургас - творческа дестинация, Мярка 12: Произведено в Бургас и Мярка 13: Трансформация с изкуство.

Основен принос за развитието на капацитет за привличане на корпоративното дарителство и спонсорство ще има Фондация „Бургас 2032“ в хода на подготовката за кандидатурата на града за ЕСК. В хода на изпълнението на Стратегията Фондацията ще бъде ангажирана активно с някои от програмите.

8. УПРАВЛЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

8.1. Управленска рамка

Управлението на Стратегията за развитие на културата в Община Бургас (2026–2035) се осъществява в рамките на действащата нормативна уредба и институционалната структура на местното самоуправление. Стратегията не създава нови административни звена, а надгражда съществуващите механизми чрез ясно разпределение на роли и отговорности, правила за събиране на информация, годишна отчетност и механизъм за актуализация.

Водеща роля в прилагането има общинската администрация чрез ресорната дирекция/звено, в тясно взаимодействие с Общински съвет – Бургас, общинските културни институти и предприятия, държавните културни институти на територията на общината, читалищата и независимия културен сектор.

Роли и отговорности:

- **Координатор на Стратегията:** Дирекция „Култура и връзки с обществеността“ координира мониторинга; агрегира и валидира данни; подготвя Годишния мониторингов доклад; предлага корекции и актуализация на Плана за действие. **Изпълнители/оператори (институции и организации):** предоставят стандартизирана информация за дейности, резултати и ресурси в рамките на съществуващите процедури (кандидатстване, договориране, отчетност, годишни отчети на институциите).
- **Общински съвет – Бургас:** разглежда и одобрява годишния доклад и ключови предложения за актуализация.
- **Външна експертиза (при необходимост):** експерти за анализ на подсектори, анкетни проучвания, фокус групи, обща оценка на културното, социалното и икономическото въздействие.

8.2. Мониторинг – цели и функции

Мониторингът е процес на регулярно проследяване на напредъка по приоритети, стратегически цели и мерки. Той има подпомагаща и аналитична функция и служи за своевременно идентифициране на отклонения, дефицити и възможности за подобрение.

Мониторингът и оценката не представляват контрол върху художественото съдържание и творческата автономия, а инструмент за подобряване на управлението, координацията и ефективността на публичните културни политики.

Основните функции на мониторинга са:

- проследяване на изпълнението на приоритетите и целите;
- осигуряване на обратна връзка за управленски решения;
- подпомагане на адаптирането на мерките спрямо променящия се контекст;

- повишаване на прозрачността и отчетността на културната политика.

8.3. Нива и обхват на мониторинга

Мониторингът се осъществява на три взаимосвързани нива: стратегическо (напредък по приоритети и стратегически цели), програмно (изпълнение на програмни направления, културен календар и финансови инструменти) и оперативно ниво (реализация на конкретни дейности, проекти и инициативи).

Обхватът на мониторинга включва два взаимно допълващи се блока:

- **Програмно финансирани събития и инициативи** (общински програми/фондове и официален календар) – измерване на продукт, резултат и въздействие на конкретни проекти, съгласно индикаторите в Плана за действие.
- **Институции** (общински културни институти и предприятия; държавни културни институти на територията на общината – в частта на наличните публични данни и партньорства) – измерване на регулярна дейност, публики, фондове/колекции (където е приложимо), образователни програми, дигитализация, ефективност на ресурсите и партньорства.

8.4. Годишен мониторингов доклад за културата в Община Бургас

Като основен инструмент за систематичен мониторинг и публична отчетност се въвежда Годишен мониторингов доклад за състоянието и развитието на културата в Община Бургас. Докладът съчетава статистически данни, програмни анализи и интерпретативен прочит на ключови културни процеси и надгражда информацията, съдържаща се в Годишните доклади за културата в Бургас. Макар двата документа да са близки по предмет и съдържание, те не се припокриват изцяло по функции и предназначение.

Годишният мониторингов доклад има специализиран аналитичен характер и е насочен основно към управленските органи на местно ниво – Общинския съвет и общинската администрация. В него се интегрират и резултатите от публични обсъждания с участието на заинтересовани страни и граждани, което позволява отразяване не само на количествени данни, но и на оценки и нагласи на местната общност. В доклада се проследява изпълнението заложените индикатори в Плана за действие.

Данните се извличат от утвърдените годишни бюджети и отчети на общината и се анализират като динамика, тенденции и отклонения, без създаване на допълнителни регистри, чрез използване на стандартизирани източници и установени бюджетни процедури.

Годишният мониторингов доклад се представя пред Общинския съвет до 31 март за предходната година, като първият доклад се публикува през 2028 г. с данни за 2027 г.

8.5. Оценка на изпълнението и въздействието

Оценката на изпълнението и въздействието има за цел да анализира не само степента на изпълнение, но и реалните ефекти от прилагането на стратегията върху културния живот, професионалните общности и публиките. Тя съчетава количествени и качествени подходи (данни, експертен анализ, обратна връзка от заинтересовани страни).

Оценката се извършва годишно чрез мониторинговия доклад (изпълнение и резултати), след изпълнение на тригодишния период в рамките на средносрочната бюджетна прогноза (2029, 2032 г. и финално през 2035 г.).

Актуализацията се осъществява по предвидим и прозрачен ред:

- актуализация на Плана за действие при необходимост на основание мониторинговия доклад и бюджетната рамка;
- междинна актуализация на всеки три години – при необходимост от структурни корекции в мерките/инструментите;
- извънредна актуализация при значима промяна на контекста (нормативни промени, икономически/демографски шокове, форсмажор).

Всяка актуализация се придружава от кратка обосновка: какво се променя, защо, какви индикатори се засягат и как се запазва съпоставимостта на данните.

9. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Планът за действие определя рамката, приоритетите и логиката за използване на публичния ресурс в областта на културата на територията на Община Бургас, без да фиксира конкретни индикативни финансови стойности по години. Планът не представлява бюджетен документ и не въвежда нови бюджетни пера, икономически параграфи или отклонения от действащата бюджетна класификация.

Финансовото обезпечаване на мерките се реализира в рамките на утвърдения общински бюджет за култура, при пълно съответствие с действащото бюджетно и счетоводно законодателство. Конкретните финансови параметри на отделните дейности се определят ежегодно чрез бюджетната процедура на Община Бургас и в рамките на тригодишната средносрочна бюджетна прогноза, в зависимост от макроикономическата среда, приходната рамка и приоритетите на общинската политика.

Планът за действие залага програмна и аналитична логика на разходите, като разглежда културните дейности в тяхната взаимовръзка и допълняемост, без да нарушава принципите на бюджетна дисциплина, предвидимост и прозрачност. При необходимост от допълнително финансиране се допуска използване на външни източници, включително държавни програми, НФК, европейски и международни програми, при условията и реда, определени от съответните финансиращи органи.

Индикаторите, заложени в Плана за действие, имат управленски и оценъчен характер и са насочени към проследяване на напредъка, резултатите и въздействието от прилагането на мерките, без да пораждат автоматични финансови ангажименти извън годишния бюджетен процес.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ – СТРУКТУРНА ТАБЛИЦА

Приоритет	Стратегическа цел	Мярка
1: Хоризонт	1.1: Предвидимост и устойчивост	1: Усъвършенстване на планирането и координацията на културните дейности
		2: Годишен мониторинг и дебат
	1.2: Публичност и достъпност	3: Администриране на културния календар и създаване на условия за публичност и достъпност
	1.3: Подобрен капацитет	4: Творчески капацитет
		5: Административен и организационен капацитет
2: Мрежи	2.1: Творчество и развитие	6: Развитие на културната инфраструктура и включване на нетрадиционни пространства
		7: Дебюти: Бургас – територия на млади творци
	2.2: Мобилност	8: Бургас – творческа дестинация
		9: Мобилност на творци, творчески формации и колекции
3: Приобщаване	3.1: Култура и памет	10: Културно наследство
		11: Съвместни архиви
	3.2: Творчество в действие	12: Произведено в Бургас
		13: Трансформация с изкуство
	3.3: Достъп до култура	14: Култура за всички

Мярка 1: Усъвършенстване на планирането и координацията на културните дейности

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

За целите на стратегическото планиране, анализа и публичната комуникация културните дейности се групират в шест тематични направления с аналитичен и управленски характер. Те не представляват самостоятелни бюджетни пера и не въвеждат промени в действащата бюджетна класификация, функции, подфункции и икономически параграфи:

- Културно наследство (опазване, изследване, социализация; музеи; движими и недвижими културни ценности);
- Визуални изкуства (изобразително изкуство, фотография, дизайн, нови и дигитални визуални форми; изложбена и кураторска дейност);
- Сценични изкуства (музика, театър, танц, опера и балет; интердисциплинарни и хибридни сценични форми);
- Аудиовизия и медии (филмово и аудиовизуално съдържание; печатни, електронни и онлайн медии; дигитално и мултимедийно съдържание);
- Книги, литература и културно знание (книгоиздаване; литературни събития и инициативи; библиотеки; създаване, разпространение и достъп до знание);
- Участие и публики (достъпност и приобщаване; културно посредничество; децентрализация; любителски изкуства; работа с нови, млади и специфични публики).

Всяко от тематичните направления се систематизира по следните функционални характеристики: творчество (иновации), създаване (продуциране), представяне, обмен, разпространение и архивиране.

След анализ на действащата система за финансиране и управление до края на 2026 г. се изготвят:

- Правила за администрирането и публикуването на данни за изпълнението на Стратегията;
- Инструкция за разпределение и прилагане на тематичните направления в рамките на общинската администрация;
- промени в Правилника на Фонд „Култура“, съгласно Стратегията;
- типови договори за изпълнение на тригодишни проекти, свързани с утвърдени събития в културната програма на Община Бургас.

Срокът за изпълнение на мярката е обвързан с бюджетната процедура за 2027 г., като впоследствие се прилага до 2035 г.

Необходими ресурси: мярката се реализира без допълнително бюджетиране, чрез използване на наличния административен, финансов и експертен капацитет на Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, счетоводните и правните звена на общинската администрация и бюджета на Група „Култура“, в рамките на утвърдените процедури за планиране, координация и отчетност.

Източници на финансиране: Общински бюджет

Отговорни организации и партньори: Община Бургас, Фонд „Култура“, общински културни институти, общински предприятия, Фондация „Бургас 2032“ и другите общински звена.

Ключови индикатори за културата в Бургас:

Системата от ключови индикатори в Стратегията е изградена като балансирана комбинация между налични официални статистически данни и управляеми административни показатели, което позволява реалистично събиране, верификация и дългосрочно проследяване на ефектите от културните политики. Използването на съпоставими данни от НСИ осигурява външна проверимост и възможност за междурегионален анализ, докато вътрешната общинска отчетност допълва картината с показатели, отразяващи спецификата на процеса, включително и културното, социално и икономическо въздействие. Този подход гарантира прозрачност, аналитична устойчивост и натрупване на сравнима информация във времето, без въвеждане на непропорционална административна тежест за институциите и културните оператори.

- брой заети в Група „Култура“ в общински, регионални, държавни, частни организации;
- осигурена допълнителна временна и постоянна заетост на творци и експерти в сферата на културата, изкуствата, културните и творческите индустрии;
- брой събития по видове, локации, участници и публика в общинския културен календар;
- брой подкрепени художествени произведения/изложби/колекции в областта на документалните и художествени изследвания, визуалните, сценичните, екранните изкуства, литературата, критически и аналитични текстове;
- инфраструктура за публични събития на общински, регионални, държавни, частни организации като брой зали и обща площ;
- инфраструктура за производствени дейности на общински, регионални, държавни, частни организации - ателиета, складове, фондохранилища като брой пространства и обща площ;
- разходи в Група „Култура“ от общинския бюджет;
- привлечени допълнителни средства от национални и международни фондове от общински, регионални, държавни, частни организации;
- брой дигитализирани архивни единици.

Други индикатори за продукт:

- приети Инструкции за прилагане на тематичните направления;
- приети Правила за администрирането на данни, свързани с Плана за изпълнение на Стратегията;
- приети промени в Правилника на Фонд „Култура“;
- до 5 въведени тригодишни програмни рамки за утвърдени събития (2027 г.).

Други индикатори за резултат:

- разходите за Група „Култура“ са планирани и отчетени по шестте тематични направления в бюджета за 2027 г.

Други индикатори за въздействие:

- устойчиво проследяване на връзката „мярка → разход → резултат“ между бюджетни години и публично обобщаване на изпълнението по програмни направления в Годишния мониторингов доклад (от 2028 г.).

Мярка 2: Годишен мониторинг и дебат

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

В рамките на мярката се въвежда устойчива система за наблюдение, анализ и публично обсъждане на културния живот в Община Бургас чрез изготвяне и ежегодно публикуване на Годишен доклад за културния живот, структуриран в шест тематични направления: културно наследство; визуални изкуства; сценични изкуства; аудиовизия и медии; книги, литература и културно знание; мобилност, участие и публики.

Докладът се изготвя по утвърдени Правила за наблюдение, публикува се и се обсъжда в рамките на шест тематични дискусии с участието на заинтересованите страни (културни оператори, институции, независим сектор, експерти и граждани).

Правилата за мониторинг се разработват до края на 2026 г. на основата на действащия Правилник на Фонд „Култура“ и Плана за привличане на публики. Първото цялостно наблюдение обхваща 2027 г., като Годишният доклад се публикува ежегодно до 31 януари, а тематичните обсъждания се провеждат през месец февруари.

Необходими ресурси: ангажиране на 1 щатен експерт в Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, счетоводна и координационна подкрепа от Фонд „Култура“, участие на 6–8 независими експерти по тематични направления; средства за изготвяне на доклада, провеждане на анкетни проучвания и организиране на годишните тематични срещи.

Източници на финансиране: Общински бюджет.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, творчески сдружения, общински и държавни културни институти, независим сектор

Индикатори продукт:

- утвърдени Правила и процедури за мониторинг (1 юли – 31 декември 2026 г.);
- публикуван годишен мониторингов доклад по утвърдена структура.

Индикатор за резултат:

- въведена система за ежегоден мониторинг с публикуван доклад, първият, от които до 31 януари 2028 г. за предходната година;
- проведени 6 тематични срещи годишно, свързани с обсъждането на доклада (от 2028 г.).

Индикатор за въздействие:

- повишена прозрачност, предвидимост и информираност при планирането и финансирането на културните дейности на общинско ниво, измерима чрез устойчиво използване на данните от мониторинга при актуализацията на културния календар, Фонд „Култура“ и стратегическите документи на Община Бургас.

Мярка 3: Администриране на културния календар и създаване на условия за публичност и достъпност

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката обединява управлението, координацията и публичното представяне на Общинския културен календар като интегриран инструмент за планиране, комуникация и достъп до културните дейности. В рамките на мярката се въвеждат Правила и единни стандарти за въвеждане, актуализация и публикуване на информация чрез дигитална платформа.

Данните се поддържат и актуализират от определен експерт в Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, при координация с ангажираните общински звена чрез постоянна междуинституционална работна група.

В допълнение, в срок до 30 ноември на предходната година се изготвя и оповестява ежегоден План за публичност и достъпност на Общинския културен календар, който включва:

- индикативен брой събития и разпределението им по месеци, видове и локации;
- традиционни и утвърдени събития, обект на целенасочено популяризиране;
- интегрирани маркетингови и комуникационни кампании (печатни, екстериорни и дигитални продукти);
- участие в туристически борси в страната и чужбина.

Необходими ресурси: изпълнението на мярката се осигурява от един щатен експерт и целеви финансов ресурс, съгласно утвърдения годишен план.

Източници на финансиране: Общински бюджет, включително бюджетите на ОП „Туризъм“ и ОП „Летен театър, фестивали и концерти“, както и национално финансиране от тематични програми пред МТ с проекти от общински юридически лица.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, с подкрепата на постоянна Работна група за координация „Културен календар“, с участие на представители на Дирекция „Образование и младежки политики“, ресорния заместник-кмет, ОП „Туризъм“, Отдел „Безопасност и организация на движението“, Туристическа камара и Съвет по туризма. Координацията се осъществява чрез регулярни механизми за съгласуване на дати, пространства и логистика.

Индикатори за продукт:

- въведени Правила и единни стандарти за администриране и публикуване на информация за културния календар;
- функционираща дигитална платформа с публичен достъп;
- определен отговорник и работен график за актуализация на календара;
- оповестен ежегоден План за публичност и достъпност (до 30 ноември);
- брой и обхват реализирани предварително планирани комуникационни кампании;
- определени приоритетни събития за целенасочено популяризиране.

Индикатор за резултат:

- подобрено съотношение между планирани и изпълнени събития от културния календар;
- координирани дати, пространства и логистика чрез работната група;
- проведени минимум 4 координационни срещи годишно;
- брой участия в туристически борси;
- изпълнен план за публичност с измеримо покритие по комуникационни канали и по-добра предвидимост за публики и организатори (след 2027 г.).

Индикатор за въздействие:

- повишена видимост и достъпност на културния календар;
- намаляване на конфликтите в календара и по-висока ефективност на междуинституционалната координация;
- устойчиво нарастване на аудиториите и ползването на платформата, отразено в годишния мониторингов доклад (след 2028 г.);
- брой регистрирани посещения на събитията в културния календар.

Мярка 4: Творчески капацитет

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката е насочена към подобряване на условията за творчество в общинските и регионалните културни институти и звена, включително чрез привличане на автори и творци за създаване на нови произведения, обогатяване на репертоара на творческите формации и на изследователски дейности, свързани с културното наследство.

Всяка година професионалните творчески общински и регионални звена (Общински духов оркестър, Фолклорен ансамбъл „Странджа“, група „Горещ пясък“, Общински музей „Авиомузей Бургас“ и Къща музей „Петя Дубарова“, РИМ, РБ „П.К. Яворов“ и Художествена галерия „П. Задгорски“) в срок до 30 ноември представят План с обосновка за обновяване на репертоара си, включително с участието на гостуващи творци за създаването на нови произведения, в зависимост от профила им, както и план за организиране на и участие в майсторски класове, семинари, конференции, резиденции у нас и в чужбина. Община Бургас подпомага творческата им дейност в зависимост от възможностите на бюджета и със

специализираните си звена съдейства с препоръки, писма за съфинансиране, за кандидатстване по различни национални и международни програми.

Необходими ресурси: Финансови средства от общинския бюджет и външни програми (МК, НФК, ЕС, Музикаутор и др.), административен и експертен капацитет на общинската администрация и културните институти, както и човешки ресурс за привличане на външни творци и изследователи за реализиране на нови произведения, изследвания, обучения и международна мобилност.

Източници на финансиране: Общински бюджет, с кандидатстване по тематични програми на МК, НФК, ЕС, Музикаутор и др.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, общински и регионални културни институти и звена

Индикатори за продукт:

- брой нови произведения/изследвания, създадени по направления, обогатили репертоара и дейността на творческите формации/институти;
- брой участие на външни автори/експерти;
- брой реализирани обучения/мобилности (ежегодно, от 2027 г. нататък).

Индикатори за резултат:

- брой събития, на които са представени;
- регистрирани посещения.

Индикатори за въздействие:

- брой участия в национални и международни форуми;
- брой номинации и награди.

Мярка 5: Административен и организационен капацитет

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката е насочена към устойчиво повишаване на административния и организационния капацитет на културния сектор на територията на Община Бургас чрез въвеждане на единни управленски и организационни стандарти, развитие на човешките ресурси и укрепване на координацията между общинските, регионалните, държавните, частните културни организации и независимите творци, осъществяващи дейност на територията на общината.

Мярката обединява нормативни, организационни и обучителни интервенции, които създават условия за по-добро планиране и управление на процесите, по-висока ефективност на работата и устойчиво партньорство между публичния и независимия културен сектор.

Предвижда се преглед и актуализиране на устройствени правилници и вътрешни правила за дейност с цел тяхното синхронизиране с изискванията на програмното бюджетиране и стратегическото планиране. Обхванати са общинските предприятия и културни звена, включително: ОП „Туризъм“, ОП „Летен театър, фестивали и концерти“, ОП ММКЦ, Общински музей „Авиомузей Бургас“, Къща музей „Петя Дубарова“, Общински духов оркестър, КЦ „Морско казино“ и ОЕ „Охлюва“, Фолклорен ансамбъл „Странджа“, както и други релевантни общински структури.

Мярката включва провеждане на целенасочена обучителна програма за служители от общинската администрация, общинските културни институти и звена, както и – при възможност – представители на регионални, държавни и частни културни организации, работещи на територията на общината.

Обучителната програма обхваща следните модули:

- управление на времето и натоварването;
- комуникационни умения;
- едновременна работа по няколко задачи;
- изграждане на партньорства и работа в мрежи;
- стратегическо планиране и проследяване на цели;
- управление на човешките ресурси;
- дигитални умения;
- уеб и социални мрежи – поддръжка на канали и съдържание;
- архивиране на данни.

Всеки модул е с продължителност между 8 и 10 учебни часа. Обученията се реализират чрез външни обучители с подходящ професионален профил.

Необходими ресурси: Координация и планиране на един експерт от Дирекция „Култура и връзки с обществеността“ и организиране на обучения общо за 100 човека, всяко от които в шест тематични групи (наследство, визуални изкуства, сценични изкуства, медии и аудиовизия, книги и библиотеки, читалища и работа с публики) в рамките на периода на стратегията. приблизителният обем на обученията за периода на изпълнение на стратегията възлиза на 1000 лекторски часа.

Срок за изпълнение: подготовка и изпълнение до 31 декември 2027 г. на 3 пилотни обучения и изпълнение всяка година до 2035 г.

Източници на финансиране: Общински бюджет; целеви национални и европейски програми за развитие на човешките ресурси.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“; общински културни институти и звена; външни обучителни организации; регионални, държавни и независими културни оператори – партньори.

Индикатори за продукт

- актуализирани устройствени правилници и вътрешни правила за дейност на общинските културни институти и звена;
- разработена обучителна програма с 9 модула (по 8–10 ч.) за 2028 г.;
- реализирани 3 пилотни обучения през 2027 г.

Индикатори за резултат

- приложени единни правила за планиране по направления и отчетност в дейността на общинските културни институти и звена (от 2028 г.);
- повишени организационни и дигитални компетентности на участниците, измерими чрез брой завършили обучения и оценка „преди/след“ или структурирана обратна връзка (от 2027/2028 г.).

Индикатори за въздействие

- брой реализирани проекти и обработени данни за дейността на организациите;
- подобрена публичност, измерима с брой публикации, последователи и абонаменти в социалните мрежи;
- привлечено финансиране от европейски и национални програми, както и от частни дарители.

Мярка 6: Развитие на културната инфраструктура и включване на нетрадиционни пространства

Мярката е насочена към поетапно включване в системата на културната инфраструктура на Община Бургас на обекти с културен потенциал и нетрадиционни градски пространства (вкл. „Дупката“, Военния клуб), други имоти на Министерството на отбраната, Министерството на транспорта. Подходът разглежда културната инфраструктура не само като материална база, а като съвкупност от пространства, функции в целия жизнен цикъл на процеса (творчество, продуциране, представяне, разпространение и архивиране). При изпълнението на мярката се реализират и модели на управление, които могат да бъдат адаптирани за културни, образователни и обществени дейности чрез ясно програмно профилиране и гъвкави модели на използване.

Мярката цели устойчиво активиране на пространствата чрез партньорства между публични, частни и граждански субекти и интегрирането им в културния живот на града, без въвеждане на нови институционални или финансови стандарти за делегирани дейности.

Изпълнението на мярката предвижда да се идентифицират и приоритизират стратегически пространства с културен потенциал, като се въведат гъвкави модели за управление и ползване (партньорства, споделено управление, временни и пилотни форми). По този начин се насърчава сътрудничеството между общински културни институции, независими културни оператори, образователни и граждански организации.

Срок за изпълнение: През 2026 г. ще бъде идентифициран и анализиран потенциала, свързан с анализ на собствеността и административна подготовка. През 2027 г. ще бъдат набелязани мерки за подобряването и разширяването ѝ, които да се реализират в периода до 2035 г.

Необходими ресурси: финансови средства за предварителни проучвания, проектиране, адаптация и поддържане на пространства; експертен капацитет (архитектура, културен мениджмънт, опазване на културното наследство, техническа експлоатация); административен ресурс за управление на партньорства, договори и планиране;

Източници: общински бюджет (в рамките на действащата бюджетна структура); европейски програми и фондове; публично-частни партньорства и други допустими външни източници.

Отговорни звена / партньори: Община Бургас; общински културни институции; частни културни организации; образователни и граждански структури; други публични и частни партньори.

Индикатори за продукт:

- брой и обем в $м^2$ осигурени нови публични и споделени пространства в културната инфраструктура;
- брой и обем в $м^2$ осигурени нови работни пространства - ателиета, складове, фондохранилища;
- брой и обем в $м^2$ планирани пространства със стандарти за съхранение и експониране за целите на експозиционни и други културни дейности;

Индикатори за резултат:

- брой и обем в $м^2$ въведени в експлоатация нови публични и споделени пространства в културната инфраструктура;
- брой и обем в $м^2$ въведени в експлоатация пространства - ателиета, складове, фондохранилища;
- брой и обем в $м^2$ въведени в експлоатация със стандарти за съхранение и експониране за целите на експозиционни и други културни дейности.

Индикатори за въздействие:

- брой културни организации с нови публични и споделени пространства в културната инфраструктура;
- брой проведени събития в нови публични пространства в културната инфраструктура;
- брой културни организации с осигурени пространства - ателиета, складове, фондохранилища;
- брой индивидуални творци с осигурени творчески ателиета.

Мярка 7: Дебюти: Бургас - територия на млади творци

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката цели създаване на устойчиви условия за професионален дебют и първа реализация на млади специалисти и творци в сферата на културата и изкуствата на територията на Община Бургас. Тя се разработва в координация и допълване с дейности по Специфична цел 2 на Плана за възстановяване и устойчивост, както и с дейности, реализирани в рамките на ОП ММКЦ, като стратегически инструмент за задържане и развитие на млади творци и експерти на местно ниво.

Мярката се интегрира като специализирано направление във Фонд „Култура“ или като самостоятелна програма и подкрепя реализацията на завършили през последните три години образователно-квалификационни степени „бакалавър“ или „магистър“ в професионалните направления: „История и археология“; „Философия“; „Филология”, „Социология, културология и науки за културата“; „Обществени комуникации и информационни науки“; „Администрация и управление“; „Архитектура, строителство и геодезия“; „Теория на изкуствата“; „Изобразително изкуство“; „Музикално и танцово изкуство“; „Театрално и филмово изкуство“.

За финансиране кандидатстват местни общински, държавни и регионални културни институти, читалища и частни културни организации, които осигуряват реална среда за професионално включване и менторска подкрепа на младите творци.

Предвижда се подготовка на мярката през 2026 г. и да се реализира самостоятелно или като направление във Фонд „Култура“ с параметри и финансиране, определени на база възможностите на общинския бюджет.

Необходими ресурси: финансови средства за проектно финансиране; административен и експертен капацитет за управление и мониторинг на мярката.

Източници на финансиране: Общински бюджет

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, общински, регионални и държавни културни институти, организации от независимия културен сектор, ОП ММКЦ (в координационна и допълваща роля).

Индикатори за продукт:

- въведено допълнено направление във Фонд „Култура“ или като самостоятелна програма с приети правила и процедура.
- проведено пилотно издание през 2026 г.

Индикатор за резултат:

- интегриране на мярката като постоянно направление във Фонд „Култура“ или като самостоятелна програма от 2027 г. с ежегодно прилагане;
- брой подадени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година;
- брой подкрепени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година.

Индикатор за въздействие:

- брой включени млади творци и специалисти, които са получили възможност за професионален дебют и първа реализация;
- брой/процент от участвалите млади творци и специалисти, които са преминали в постоянна заетост в сферата на изкуствата и културата на територията на Община Бургас/извън нея.

Мярка 8: Бургас - творческа дестинация

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Изпълнението на мярката се обособява като отделно направление във Фонд „Култура“ и дава възможност на местни културни оператори да осигуряват професионална среда за творци и творчески екипи от страната и чужбина за създаване, изследване или развитие на художествени и културни проекти. Подкрепят се резидентски дейности, фокусирани върху художествени, социални, образователни или териториални теми, включително фестивали, изложби, пленери, семинари, изследвания, майсторски класове, форуми и други професионални платформи. Приоритетно се насърчават резидентски програми, които водят до създаване на произведения или изследвания, свързани с местната култура. Предвижда се въвеждането на мярката през 2027 г. в рамките на Фонд „Култура“.

Необходими ресурси: финансови средства за проектно финансиране; административен и експертен капацитет за управление и мониторинг на мярката.

Източници на финансиране: Общински бюджет, НФК, ЕС.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, общински, регионални, държавни институти, независим сектор.

Индикатори за продукт:

- въведено допълнено направление във Фонд „Култура“ с приети правила и процедура;
- проведено пилотно издание през 2027 г.

Индикатор за резултат:

- интегриране на мярката като постоянно направление във Фонд „Култура“ от 2027 г. с ежегодно прилагане;
- брой подадени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година;
- брой подкрепени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година.

Индикатор за въздействие:

- брой проведени резидентни дейности и програми;
- брой участващи артисти и експерти от страната и чужбина;
- брой устойчиви партньорства.

Мярка 9: Мобилност на творци, творчески формации и колекции

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката надгражда Направление „Мобилност“ във Фонд „Култура“ и подкрепя творческия и културния обмен на индивидуални творци, творчески формации и културни институти чрез представяне на произведения, изложби и продукции, участие в копродукции, турнета, фестивали и творчески резиденции, както и чрез дейности за изграждане на дългосрочни партньорства и професионални мрежи.

Необходими ресурси: финансови средства за проектно финансиране.

Източници на финансиране: Общински бюджет, НФК, ЕС.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, общински, регионални, държавни институти, читалища, независим сектор.

Индикатори продукт:

- въведено и ежегодно обновено направление „Мобилност“ във Фонд „Култура“ (правила/процедура);

Индикатор за резултат:

- брой кандидатстващи проекти за участия в фестивали/форуми, копродукции, турнета, резиденции и представяния на колекции/изложби;
- брой подкрепени международни участия и обмен (брой реализирани мобилности/участия/представяния годишно);
- размер на средства, за които се кандидатства;
- размер на отпуснати средства.

Индикатор за въздействие:

- брой установени международни партньорства;
- брой устойчиви международни партньорства, свързани с развитие и обмен;
- брой обхванати местни организации в международни партньорства;
- брой обхванати местни индивидуални творци и мениджъри в международни партньорства.

Мярка 10: Културно наследство

Мярката е насочена към устойчивото опазване, развитие и социализация на културното наследство на територията на Община Бургас, в съответствие с интегрирания териториален подход и приоритетите за културно и туристическо развитие, заложени в ПИРО 2021–2027 г. Реализацията ѝ обхваща продължаване на археологическите проучвания, консервацията, реставрацията и експонирането на културния комплекс „Акве Калиде“, консервация и реставрация на скулптурни паметници и стенно-монументална живопис, както и системно издирване, документиране и популяризиране на материалното и нематериалното културно наследство, включително занаятите, традициите и практиките на рибарските общности по Южното Черноморие.

Мярката разглежда културното наследство като стратегически териториален ресурс, допринасящ за развитието на устойчив културен туризъм, образованието и местната икономика, чрез интегриране на културни, образователни и интерпретационни дейности, в синхрон с целите на ПИРО за повишаване на качеството на жизнената среда и териториалната идентичност.

Паралелно с това се въвежда общински стандарт и работен модел за документиране и дигитализация на значими културни и обществени процеси на местно ниво, в съответствие с приоритетите на ПИРО за дигитална трансформация на публичния сектор. Моделът предвижда активно участие на граждани, творци и местни общности в събирането на визуални, аудио и текстови свидетелства, чрез партньорства с читалища, квартални общности, училища и университети, като се използват достъпни дигитални инструменти и платформи, осигуряващи публичен достъп, дългосрочно съхранение и възможност за повторна употреба на културното съдържание.

В дългосрочен план мярката цели поетапна подготовка за вписване на рибарските практики в Националния регистър на нематериалното културно наследство и в Представителния списък на ЮНЕСКО, в съответствие с националните процедури и наличния институционален капацитет.

Необходими ресурси: финансови, експертни и организационни ресурси, планирани в рамките на ПИРО 2021–2027 г., включително ресурси за проучвания, консервация, дигитализация и публично представяне.

Източници на финансиране: Общински бюджет; финансиращи програми на МК, НФК; европейски програми и други допустими източници, в съответствие с ПИРО.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“; РИМ – Бургас; читалища; образователни и научни институции; университети; граждански и професионални общности; партньорски организации, ангажирани с опазване и социализация на културното наследство.

Индикатори за продукт:

- План за консервация, развитие и социализация на културния комплекс „Акве Калиде“;
- План за документиране и дигитализация на нематериалното културно наследство, свързано с рибарските общности;
- Подготвено досие за кандидатура на Община Бургас за вписване на елемент от нематериалното културно наследство.

Индикатор за резултат:

- Въведен работен модел за документиране на значими културни и обществени процеси (обхват, методика, съхранение и достъп) до 2026 г.;
- Подадена кандидатура на Община Бургас за вписване на елемент от нематериалното културно наследство в Представителния списък на ЮНЕСКО до 2027 г.

Индикатор за въздействие:

- Брой нови експонати на материалното и нематериалното културно наследство;
- Увеличение на регистрираните посещенията на обектите на културното наследство.

Мярка 11: Съвместни архиви

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката надгражда създаването на Архивен център към Община Бургас, свързан с разширяване и осъвременяване на капацитета за събиране, обработка и архивиране на бази данни, заложен в ПИРО за периода 2021-2027 г.

Мярката предвижда да се изгради общ стандарт и работен модел за документиране на значими културни и обществени събития и процеси (какво се документира, как се описва, къде се съхранява, как се предоставя достъп). Нейната реализация ще се осъществява от междуведомствена работна група с участието на представител на общинската администрация, отговорни за администрирането на Културния календар и връзки с обществеността, представители на РИМ, РБ „П.К. Яворов“, Държавен архив, университетите, Радио Бургас, Общинско радио „Гласът на Бургас“, кореспонденти на БТА, БНР, БНТ и други национални частни електронни медии. Рамката включва и минимални стандарти за дигитална обработка, метаданни, управление на авторски права и дългосрочно съхранение, както и насоки за използване на съвременни аудио-визуални и дигитални инструменти от институции, частни организации и граждани.

Изпълнението на мярката ще се осъществява с възлагането и изпълнението на стандарт за архивиране от експерт или ще се ползва вече създаден продукт по предложение на участниците в Междуведомствена работна група. Предвиждат се годишни работни срещи, която ще се обменят мнения и становища. На първото си заседание през 2026 г. ще бъдат консултирани в детайли условията за изпълнение на мярка „Съвместни архиви“ - допустими дейности, разходи, индикативен бюджет, оценка, съхраняване и публикуване.

Необходимите ресурси са еднократно възнаграждение на експерт и координиращи административни дейности, изпълнявани от експерт в Дирекция „Култура и връзки с обществеността“.

Изпълнението на мярката ще бъде интегрирано във Фонд „Култура“ или като покана към граждани, творци и общности за събиране на свидетелства (визуални, аудио, текстови), включително чрез съвместни инициативи с читалища, квартални общности, училища и университети, като се използват достъпни дигитални инструменти и платформи за събиране и споделяне на съдържание. Условията на мярката ще бъдат изяснени в партньорство с Междуведомствената работна група по Мярка „Културно наследство“.

Необходими ресурси: еднократно възнаграждение за експерт по разработване на стандарта; координиращи административни дейности, изпълнявани от експерт в Дирекция „Култура и връзки с обществеността“.

Източници на финансиране: Общински бюджет, финансиращи програми, свързани с културното наследство на МК, НФК и ЕС.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, РИМ, РБ „П.К. Яворов“, Държавен архив, университетите, Радио Бургас, Общинско радио „Гласът на Бургас“, БТА, БНР, БНТ и други национални частни електронни медии.

Индикатори за продукт:

- сформирана и функционираща междуведомствена работна група;
- създадена и утвърдена общинска рамка/стандарт за документиране и архивиране (обхват, метаданни, права, съхранение, достъп);
- проведено първо заседание през 2026 г. и годишни работни срещи;
- изготвени насоки/шаблони за прилагане от институции и външни оператори;
- обосновано предложение за финансиране от фонд „Култура“ с условия за участие.

Индикатор за резултат:

- брой подадени проекти и размер на исканите средства;
- брой одобрени проекти и размер на финансирането;
- брой събрани и обработени свидетелства (визуални, аудио, текстови) по стандарта на общинската рамка, които са публикувани/предоставени за публичен достъп в агрегирана форма чрез подходяща платформа/архив (от 2027 г. нататък).

Индикатор за въздействие:

- брой дигитализирани архивни единици;
- брой дигитални колекции.

Мярка 12: Произведено в Бургас

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката допълва Направление 1 на Фонд „Култура“ („Нови фестивали и други културни събития“), като насърчава съвместни инициативи между общинските и държавните културни институти, частни културни организации и индивидуални творци за създаване на нови художествени произведения и културно съдържание, свързани с местния контекст, публики и творчески общности. През 2027 г., спрямо възможностите на местния бюджет, ще бъдат изготвени условия за кандидатстване и ще се проведена пилотна сесия за финансиране на ограничен брой проекти. След анализ на изпълнението в началото на 2028 г. мярката ще бъде въведена в пълен обем.

Необходими ресурси: В изпълнението на мярката ще бъде ангажиран експерт от Дирекция „Култура и връзки с обществеността“.

Източници на финансиране: Общински бюджет, спонсорство от бизнеса

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, общински, регионални, държавни институти, читалища, независим сектор.

Индикатори за продукт:

- актуализирани условия за Направление „Произведено в Бургас“;
- проведено пилотно издание през 2027 г.

Индикатор за резултат:

- реализиран минимум 1 проект през 2027 г.;
- въведена мярка в пълен обем през 2028 г. с ежегодно прилагане и участие на смесени партньорства (институции + независим сектор/индивидуални творци) (от 2028 г. нататък).

Индикатор за въздействие:

- нарастване на обема на създадено и представено пред публика културно съдържание, свързано с местния контекст;
- брой партньорства между публични институции и независим сектор.

Мярка 13: Трансформация с изкуство

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Изпълнението на мярката се обособява като отделно направление във Фонд „Култура“ и е насочено към артисти и творчески колективи от всички области на изкуството. Мярката подкрепя иновативни художествени интервенции в градската среда чрез съвременни форми на изразяване, съобразени с действащите регулации за устройство на територията. Тя използва културата като инструмент за хуманизиране на пространствата, въвличане на местни общности и тестване на нови функции на градската инфраструктура.

Приоритетно се подкрепят проекти, реализирани в кварталите, населените места и в непривлекателни или слабо използвани зони в градския център, включително извън активния туристически сезон. След като се изработят условията за участие, допустимите разходи и критерии за оценка, ще се осъществи пилотно издание за подкрепа до 1 проект през 2027 г., а от 2028 г. мярката ще се изпълнява в пълен обем.

Необходими ресурси: финансови средства за проектно финансиране; административен и експертен капацитет за управление и мониторинг на мярката.

Източници на финансиране: Общински бюджет, спонсорство от бизнеса

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Фонд „Култура“, общински, регионални, държавни институти, читалища, независим сектор, индивидуални творци.

Индикатори за продукт:

- изготвени условия/допустими разходи/критерии за „Трансформация с изкуство“ като отделно направление на Фонд „Култура“;
- проведено пилотно издание през 2027 г.

Индикатор за резултат:

- интегриране на мярката като постоянно направление във Фонд „Култура“ от 2027 г. с ежегодно прилагане;
- брой подадени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година;
- брой подкрепени проектни предложения по мярката през 2027 г. и всяка следваща година.

Индикатор за въздействие:

- брой художествени интервенции в градска среда (след 2028 г.);
- брой обхванати места извън градския център.

Мярка 14: Култура за всички

Дейности/ мерки, срок за изпълнение, необходими ресурси/ бюджет

Мярката се обособява като самостоятелно направление в рамките на действащите Правила „Достъпна култура“. В нейната реализация се цели обогатяването на въздействието на културата и изкуствата като инструмент за социално приобщаване и равен достъп. Мярката насърчава срещи с изкуството и културата за хора с увреждания, хора с интелектуални затруднения, маргинализирани групи, етнически малцинства и нови мигрантски общности чрез партньорства със социални услуги, образователни институции и специализирани посредници. Мярката подкрепя адаптиране на съдържание, пространства и комуникация, така че културните дейности да бъдат реално достъпни и смислени за различните целеви групи. След консултации със заинтересованите страни през 2026 г., ще бъдат изготвени правила за участие, допустими разходи, критерии за оценка. През 2027 г., спрямо възможностите на местния бюджет, ще се проведе пилотна сесия и мярката ще бъде приложена в пълен обем през 2028 г.

Необходими ресурси: ангажиране на експерт в изготвянето на Карта на партньори по целеви групи.

Източници на финансиране: Общински бюджет, национални и европейски финансиращи програми.

Отговорни организации и партньори: Дирекция „Култура и връзки с обществеността“, Дирекция „Демографски политики, мониторинг и координация“, Български Червен кръст – Бургас, Дневен център за пълнолетни лица с увреждания, Сдружение „Асоциация Интегро“ (Бургас), Дневен център за деца и/или пълнолетни лица с тежки множествени увреждания, Дневен център за подкрепа на деца и младежи с увреждания и техните семейства, Център за обществена подкрепа (ЦОП).

Индикатори за продукт:

- обособено направление „Култура за всички“ в рамките на „Достъпна култура“;
- изготвена Карта на партньори по целеви групи; утвърдени правила за участие/допустими разходи/критерии за оценка (до 31 декември 2027 г.);
- въведена програма през 2028 г.

Индикатор за резултат:

- брой подадени проекти и размер на искани средства;
- брой одобрени проекти и размер на финансиране.

Индикатор за въздействие:

- брой и видове обхванати уязвими социални групи;
- брой приобщени лица в неравностойно положение;
- брой ангажирани артисти и специалисти в сферата на арт терапията;

- брой регистрирани посещения на културни събития.

ПОСЛЕПИС

Представената стратегия очертава дългосрочна, обозрима и управляема рамка. Приоритетите, стратегическите цели и мерките са изведени след внимателен анализ, интензивен диалог и ангажираното участие на творци, изследователи, експерти и администратори. Създаденото съдържание кореспондира с ясно откроените обществени потребности.

Стратегията е отворен и гъвкав инструмент за местно развитие. Без да фиксира твърди финансови параметри, тя създава условия за дългосрочна предвидимост и формира капацитет в събирането, систематизирането и анализа на данни. В съответствие със стандартите за добро управление, всяка конкретна мярка се съобразява както с реалните потребности, така и с резултатите от оценката на културното, социалното и икономическото въздействие. По този начин се подпомагат информираното отношение, ясно заявените позиции и адекватното обществено признание на постижения.

И най-важното – изпълнението на Стратегията всекидневно изисква споделена грижа. Нейната сърцевина се оформя от съпричастността, партньорствата и разбирането за обща мисия. Именно така се постига високо качество на живот. Колкото повече граждани изпълват собственото си предназначение с реално съдържание и смисъл, толкова по-убедително Бургас ще откроява своята добавена стойност – в ярката си идентичност, в националната култура и в международния диалог.

Стратегията и изготвена по поръчка на Община Бургас през септември 2025 - февруари 2026 г. от **д-р Любомир Кутин, д-р Невена Добрева, доц. д-р Тодор Ялъмов** (Арт Диалог ЕООД).

С участието на:

Диана Саватева - зам. кмет „Култура и вероизповедания“на Община Бургас
Руска Бояджиева - изпълнителен директор на Фондация „Бургас 2032“
Весела Йорданова - директор на Дирекция „Култура и връзки с обществеността“
Петър Парушев - началник на отдел „Култура“ в Община Бургас
Мария Салабашева - директор на ОП „Международен младежки културен център“
д-р Людмила Кутиева - ръководител на културен център „Морско казино и открита сцена„Охлюва“
д-р Милен Николов - директор на Регионален исторически музей – Бургас
Яна Кършийска – директор на РБ „Пейо Яворов“
Георги Динев – директор на БХГ „Петко Задгорски“ /до 1 февруари 2026 г./

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

Данни от ЮНЕСКО и Евростат за България

1. Състояние на културното наследство

От особено значение за културното наследство е дейността на ЮНЕСКО. Световната организация за култура е групирала обектите и свидетелствата за човешката история в различни регистри. Сред културните обекти в списъка на световно наследство от България са Боянската църква - София (1979); Мадарски конник - Мадара (1979); Ивановски скални църкви (1979); Тракийска гробница в Казанлък (1979); Старинен град Несебър (1983); Рилски манастир (1983); Тракийска гробница Свещари (1985)[6].

В списъка на ЮНЕСКО на нематериалното културно наследство на човечеството от България са включени Бистришки баби, архаична полифония, танци и ритуали от района на Шоплук (2008); Нестинарство, послания от миналото: Панагирът на св. св. Константин и Елена в с. Българи (2009); Традицията на килимарството в Чипровци (2014); Съборът "Сурва" в Пернишкия регион (2015); Културните практики, свързани с 1 март в България, Северна Македония, Молдова и Румъния (2017); и Високото многогласно пеене от Долен и Сатовча, Югозападна България (2021). В регистъра са още и практиките на добро опазване на нематериалното културно наследство, включващи от България: Фестивал на фолклора в Копривщица: система от практики за представяне и предаване на наследството (2016) и Българското читалище: практически опит в опазването на жизнеността на нематериалното културно наследство (2017)[7].

В ЕС с голям авторитет и традиции се ползва инициатива Европейски столици на културата, които се определят на ротационен принцип сред държавите-членки. Единственият български град - ЕСК, е Пловдив през 2019 г. През 2032 г. отново предстои да бъде излъчен град от България.

През 2021 г. се присъжда Знак за европейско наследство на тракийското изкуство в Източните Родопи: Александровска гробница[8].

От важно значение са и данните на Европейската група за музеи (EGMUS)[9], която от 2002 г. поддържа статистически данни за музеите в Европа. Мисията на EGMUS е събиране и

[6] UNESCO World Heritage Centre, "World Heritage List." accessed September 8, 2025, https://whc.unesco.org/en/list/

[7] UNESCO Intangible Cultural Heritage, "Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices." Accessed September 8, 2025. https://ich.unesco.org/en/lists

[8] European Commission, "European Heritage Label." *Culture and Creativity*, European Commission. Accessed September 3, 2025. https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label

[9] European Group on Museum Statistics (EGMUS, "EGMUS – The European Group on Museum Statistics," accessed September 8, 2025, https://www.egmus.eu/

обобщаване на наличните статистически данни за музеите в Европа и насърчаване на хармонизирането на музейната статистика.

EGMUS публикува данни по редица теми на своя уебсайт, например броя и вида на на музеите, тяхната собственост и управление и посещенията в музеите. Налични са данни за 30 държави с времеви обхват от 1998 г.

По отношение на най-посещаваните музеи в България по данни на НСИ през 2024 г. са тези в районите на София (столица), Пловдив, Велико Търново, Габрово, Стара Загора и Бургас[10]. Данните на Евростат за 2022 г., дават информация за процента от населението над 16 години, които поне веднъж през последните 12 месеца са посетили културни обекти (исторически монументи, арт галерии или археологически обекти), като за България това са едва 11.2% (на последно място в ЕС), на другия край на скалата са Люксембург (63.3%), Дания (54.1%) и Финландия (45.5%)[11].

2. Образование в сферата на културата и изкуствата[12]

Тенденции и изводи:

Анализът обхваща студентите от висшите училища в области на образованието, свързани с културата. Тук се включват специалности в сферата на изкуствата, хуманитарни науки и езици, журналистика и информация, архитектура и градоустройство. Като за ЕС се наблюдава, че в периода 2018-2023 г. делът на студентите в специалностите в изкуствата се увеличава в най-голяма степен.

Докато средният дял на студентите от висшите училища в области на образованието, свързани с културата за ЕС е 13.8%, представляващи 2.6 милиона студенти, в България е 10.6% - изравнен с този в Румъния и изпреварващ Латвия, Малта, Люксембург, Кипър, Словения и Нидерландия. На предни позиции са Италия (19.8%), Швеция (16.5%) и Естония (16.3%).

[10] Национален статистически институт (НСИ), „Музеи по области.“ Достъп 8 септември 2025. https://www.nsi.bg/statistical-data/221/709

[11] Eurostat, “Culture Statistics – Cultural Participation.” *Statistics Explained*. European Commission. Data extracted August 2024; planned update October 2029. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

[12] Eurostat, “Culture Statistics – Culture- Related Education.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted June 2025; planned article update June 2026. Accessed August 30, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_culture-related_education

Таблица 1. Сравнителни данни на броя студенти в България от висшите училища в областите на образованието, свързани с културата.

	2018 г.	2023 г.	Разлика (в %)
Общ брой студенти (в хил.)	236,335	221,330	-6
Студенти в областите на образованието, свързани с културата	22,672	23,464	3
Изкуства	7,759	9,009	16
Хуманитарни науки и езици	10,180	9,741	-4
Журналистика и информация	2,744	2,394	-13
Архитектура и градоустройство	1,944	2,241	15

Тенденциите в България следват общоевропейските, като се забелязва нарастване от 3% на броя студенти от висши училища в областите на образованието, свързани с културата, като с най-голямо увеличение са студентите в специалностите по изкуства (16%) и архитектура и градоустройство (15%), за сметка на хуманитарни науки и езици и журналистиката, където се наблюдава отлив на студенти (Таб. 1).

3. Заетост в културата[13]

Тенденции и изводи:

През 2024 г. 7.9 милиона души са заети в културни дейности в ЕС, което съставлява 3.8% от цялата заетост. Увеличението спрямо предходната (2023 г.) е с 1.9%. Спрямо държавите в ЕС, България е с ниво на заетост в културата от 2.8%, близка до тази в Гърция и Словакия (по 2.9%) и значително изпреварваща Румъния (1.6%). Най-високите стойности на заетост в културата са отчетени в Нидерландия (5.3%), Естония (5%) и Дания (4.5%).

В тази сфера Евростат систематизира данни, свързани и с дела на жените в културната заетост, както и на творци и изпълнители, автори, журналисти, лингвисти, младежите на възраст 15-29 години и др.

Интересна особеност в България е тенденцията през годините повечето заети в културната сфера да са жени, докато традиционно статистиката показва превес на мъжете в културната заетост на ниво ЕС, въпреки че през 2024 г. пропастта между жените и мъжете по отношение културната заетост е значително намалена (49.6% жени и 50.4% мъже).

Особено показателен за страната ни е делът на самостоятелно заетите лица в областта на културата и на общата заетост. При средни стойности от 31.7% самонаети в културата и изкуствата, в България, броят на самонаетите е едва 22.6%. Тези данни показват необходимост

[13] Eurostat, “Culture Statistics – Cultural Employment.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted May 2025; planned article update July 2026. Accessed August 31, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment

от по-активни мерки на държавата за подкрепа на творци и ангажирани в системата на културните и творческите индустрии.

В същото време, делът на заетите на пълно работно време в областта на културата в България е 93.4%, при средни нива за ЕС от 75.5%. България е и на челните места на заетите на постоянна работа (96.8%) и на тези, които са заети само на едно работно място - 98.9%. Това, само по себе си, може да се разглежда като указател за отсъствие в достатъчна степен на динамика на пазара на труда и недостатъчна мобилност на работещите в сферата на културата и изкуствата в България. Представените данни рефлектират и върху по-малкия относителен дял на самонаети. Положителна тенденция през 2024 г. в България е и, че най-голям дял на заетите с култура и изкуства се пада на младите хора между 15 и 29 години (3.8% спрямо цялата заетост в страната), следвани от хората в активна възраст между 30 и 39 години (3.1%).

4. Културни предприятия[14]

Тенденции и изводи:

Евростат измерва характеристиките и резултатите на предприятията, занимаващи се с икономически дейности в областта на културата (производство, разпространение, информация и комуникации, професионални научни и технически активности, административни и спомагателни дейности).

През 2022 г. над 2 милиона културни предприятия в ЕС генерират около 199 милиарда евро добавена стойност и представляват приблизително 6.3% от нефинансовата бизнес икономика. Добавената стойност по факторни разходи на културните предприятия е 503 милиарда евро, което се равнява на 1.3% от бизнес икономиката общо. Най-голям дял от добавената стойност е от малки и средни културни предприятия.

Над една четвърт от културните предприятия в ЕС са ангажирани в творческите, художествените и развлекателните дейности (27,4%), в същото време издателската дейност (14,9%) и архитектурата (14,6%) представляват най-големия дял от общата добавена стойност, генерирана от културния сектор на ЕС.

Спрямо националните икономики, делът на културните предприятия е най-висок в Нидерландия (11%) и Швеция (10.8%). На другия край на скалата са България и Словакия с 3.1%, които оставят далеч от средните стойности за ЕС от 6.3%.

За 2022 г. в България функционират 12389 предприятия в областта на културата, които генерират около 708 млн. евро добавена стойност или 1.4% от брутния вътрешен продукт на страната, при средна стойност 2.7% за ЕС. Оборотът им е в размер на 1,9 млрд. евро или около 0.8% от общия принос на нефинансовата сфера от икономиката, при средна стойност 1,3% за ЕС.

[14] Eurostat, “Culture Statistics – Cultural Enterprises.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted December 2024; planned article update March 2026. Accessed August 30, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises

Следователно, културните предприятия в България са малко на брой, с недобро управление и относително нисък принос в икономиката на страната.

5. Международната търговия на културните ценности[15]

Тенденции и изводи:

Евростат измерва търговията с културни ценности извън ЕС, средногодишния темп на изменение на вноса и износа на културни ценности, износ и внос на културни ценности по групи продукти, дял на търговията извън ЕС и в рамките на ЕС в рамките на целия износ на културни ценности, топ 10 на основните партньори за допълнителен износ на културни ценности от ЕС и културни ценностите според културните области.

В периода от 2019 до 2024 г., износът на културни стоки се е увеличил с 42.3% на ниво ЕС или е достигнала до 31 млрд. евро. Най-голям дял на износа на културни стоки за трети страни имат произведенията на изкуството (10.6%) и бижутерията (65%).

В България, заедно с Кипър и Полша през 2024 г., се наблюдава тенденция на намаляване на относителния дял на търговията с културни ценности, като процент от общия обем на търговията. Подобна ситуация обуславя профила на културния сектор в България, като относително все по-затворена система.

6. Участие в културата[16]

Тенденции и изводи:

Данните на Евростат за участие в културата открояват тенденции към 2022 г. малко след пика на Ковид-19 пандамията, което несъмнено повлиява на достъпа до култура сред гражданите на ЕС.

За 2022 г. малко над половината европейци над 16 години са участвали в културни дейности, като се наблюдава понижение на средната стойност спрямо 2015 г. (64%) сред всички държави-членки без Испания, като най-осезателно е намаляването на културното участие с над 20% във Франция, Словакия, Латвия и Швеция.

Все пак, сред най-високите нива на културно участие са отчетени в Люксембург (77.7%), Дания (77.3%), Нидерландия (69%) и Финландия (65.7%). В другия край на статистиката се намират Хърватия (32.4%), Румъния (22.2%) и България (19.7%). По-задълбочен поглед показва, че в периода между 2021 и 2022 г., в България най-значително намалява посещаването на живи изпълнения (театри, концерти, балет).

---

[15] Eurostat, “Culture Statistics – International Trade in Cultural Goods.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted July 2025; planned article update October 2026. Accessed December 20, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods

[16] Eurostat, “Culture Statistics – Cultural Participation.” *Statistics Explained*. European Commission. Data extracted August 2024; planned update October 2029. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

Таблица 2. Нива на културно участие сред населението над 16 години в България.

Участие	2006 г.	2015 г.	2022 г.
Културни дейности (кино, живо изпълнение или културни обекти)	24.3%	28.6%	19.7%
Кино	14.9%	21.7%	13.0%
Живо изпълнение (театри, концерти, балет)	16.0%	19.4%	10.7%
Културни обекти (исторически монументи, музеи, художествени галерии или археологически обекти)	12.8%	14.6%	11.2%

Въпреки значителното намаления дял на културното участие през 2022 г. спрямо 2015 г., съотношението спрямо различните възрастови групи в ЕС се запазва. През 2022 г. най-високите проценти на културно участие сред лицата на възраст 16-29 години са регистрирани в Люксембург (89%) и Нидерландия (86.9%). За останалите възрастови групи най-високите нива са наблюдавани в Дания (81% за лицата на възраст 30-54 години, 74.7% за лицата на възраст 55-64 години и 65.8% за лицата на 65 или повече години) и в Люксембург (78% за лицата на възраст 30-54 години, 72.4% за лицата на възраст 55-64 години и 69,5% за лицата на възраст 65 или повече години). Най-ниските проценти на културно участие във всички възрастови групи са регистрирани в България и Румъния.

Данните за България спрямо възрастовите групи поставят на първо място младите хора между 16 и 29 години (38.3%), следвани от групите 30 – 54 години (23.1%) и 55 – 64 години (13.6%). Най-нисък дял на участие имат възрастните над 65 години, едва 7%. Сред страните в ЕС, България също регистрира най-ниския процент на лица с висше образование, участвали в културни дейности (39.5%).

През 2022 г. най-високите нива на културно участие сред хората с най-високи доходи са регистрирани в Люксембург (90.1% от които са участвали в културна дейност поне веднъж през предходната година), Дания (87.9%) и Нидерландия (83.1%). За разлика от това, в Словакия, Хърватия, Румъния и България по-малко от половината от лицата с най-високи доходи са участвали културни дейности. Процентът на участие в културата под 20% сред хората с най-ниски доходи е регистриран в Кипър, Хърватия, Румъния и България.

Изключително големи са разликите на ниво ЕС за 2022 г. по отношение на хората с увреждания. Докато в ЕС над 50% от хората с увреждания са участвали в културни дейности с най-висок дял в Дания (68.3%), Люксембург (67.9%), Финландия и Нидерландия (55.4%). В другия край на скалата са Хърватия (11.03%), Румъния (7.1%) и България (6.1%).

7. Използване на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) за културни цели[17]

Тенденции и изводи:

[17] Eurostat, "Culture Statistics – Use of ICT for Cultural Purposes." *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted June 2025; planned article update July 2026. Accessed August 31 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_use_of_ICT_for_cultural_purposes

Евростат събира данни по отношение колко масово, с каква честота и какво съдържание от глобалните комуникационни мрежи се използват за задоволяване на културни потребности.

През 2024 г. най-популярната културна дейност сред потребителите на интернет на ЕС е гледането на онлайн видео съдържание, надминавайки четенето на новини онлайн. Забележително е също, че по-често мъже търсят културно съдържание онлайн, а 16% от потребителите на интернет закуват печатни книги, вестници и списания онлайн, докато едва 7% купуват електронни или аудио книги за сваляне от интернет.

Все пак данните нареждат четенето на новини онлайн на първо място сред потребителите на интернет в България, Чехия, Естония, Гърция, Хърватия, Латвия, Полша и Португалия.

През 2024 г. 93% от гражданите на ЕС (на възраст между 16 и 74 години) са използвали поне веднъж интернет в последните три месеца преди изследването, като това са 99% от гражданите на Нидерландия и Финландия, и едва 84% в Хърватия и 82% в България.

Делът на младите потребители, които са използвали интернет за гледане на стрийминг на телевизия или видео през 2024 г. е 90% сред държавите-членки на ЕС, като водещи са Финландия, Дания, Малта и Нидерландия (с над 99%), докато стойностите са най-ниски за България (71.46%) и Румъния (61,65%). По отношение на слушането и свалянето на музика онлайн, младите потребителите на интернет в България са по-активни (81.77%) и изпреварват тези от Полша, Франция, Латвия, Румъния и Хърватия.

Таблица 3. Данни на Евростат за 2024 г. за използването на интернет за културни цели сред потребителите.

	ЕС – цялото население	БГ – цялото население	ЕС – младежи, 16-24 години	БГ - младежи, 16-24 години
Гледане на онлайн стрийминг телевизия или видео	78.74%	55.07%	91.31%	71.46%
Четене на онлайн новинарски сайтове/ вестници/ списания	70.07%	63.50%	63.61%	52.28%
Слушане или сваляне на музика онлайн	64.97%	52.50%	87.29%	81.77%
Играене или сваляне на видео игри	33.70%	19.19%	62.66%	46.90%

По-голямата част от потребителите на интернет в Ирландия (51.45%), Нидерландия (46.72%) и Дания (42.03%) са закупили билети за събития онлайн, докато в България и Румъния този дял е бил под 10%. Подобно, една 6.34% от потребителите на интернет в България са платили абонамент за стрийминг услуга за видео съдържание онлайн, докато в Ирландия това са 60.55%. При стрийминг услугите за музика данните се аналогични - в България това са едва 2.83%, а на другия край на скалата е Ирландия с 50.30%.

8. Разходи на домакинствата за култура[18]

Тенденции и изводи:

През 2020 г., 2.7% от потреблението на домакинствата в ЕС е посветено на културни стоки и услуги, като делът в България е 1.5%, съотносим на този на Латвия и Испания. Най-висок дял на потреблението е отчетен в Дания (3.9%), Германия (3.7%) и Австрия (3.5%). Обща характеристика е, че всички държави, които са изразходвали повече от 50% от общите си разходи за храна и жилища, са изразходвали по-малко от 2.5% за култура.

За разходите на домакинствата агрегатът, обхващащ културните стоки и услуги се определя по отношение на класификацията на индивидуалното потребление по предназначение и се състои от 14 различни позиции, които могат да бъдат групирани в следните пет основни групи категории разходи за култура:

- оборудване (ИТ оборудване и оборудване за приемане, възпроизвеждане и запис на картина и звук и носители на информация (CD, DVD и др.);
- такси и абонаменти (тази категория включва фиксирани данъци и различни такси и абонаменти) абонаменти за търговски оператори, включително телевизия по заявка, кабелна и платена телевизия и различни стрийминг услуги, позволяващи приемането на аудио- и видеосъдържание, и включва също наемането на оборудване и аксесоари за култура);
- книги и вестници;
- разходки и развлечения (кина, театри, музеи, библиотеки, концерти и услуги на фотографи и изпълнители);
- артикули за художествено изразяване и творчество (включително фотоапарати, видеокамери, музикални музикални инструменти, канцеларски материали и материали за рисуване).

През 2020 г. в България домакинствата са изразходвали средства най-вече за такси и абонаменти (41%), следвани от оборудване (31%) и книги и вестници (30%). Най-малък дял имат развлеченията (11%) и артикулите за художествено изразяване и творчество (7%).

9. Правителствени разходи за култура[19]

Тенденции и изводи:

В Европейската система от национални и регионални сметки (ЕСС 2010) общите разходи за сектор „Държавно управление“ се определя като състоящ се от институционални единици,

[18] Eurostat, “Culture Statistics – Household Expenditure on Culture.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted May 2023 and March 2025; planned article update February 2028. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_household_expenditure_on_culture

[19] Eurostat, “Government Expenditure on Cultural, Broadcasting and Publishing Services.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted March 21, 2025; planned article update February 2026. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_cultural,_broadcasting_and_publishing_services

които са непазарни производители, чиято продукция е предназначена за индивидуално и колективно потребление, и се финансират от задължителни плащания, извършвани от единици, принадлежащи към други сектори, и институционални единици, които се занимават основно с преразпределение на националния доход и богатство.

Сектор „Държавно управление“ включва централното управление, държавното управление, местното управление и администрацията, местното държавно управление и фондовете за социално осигуряване.

Основните функции на звената на сектор „Държавно управление“ включват организиране и пренасочване на потоците на пари, стоки и услуги или други активи между корпорациите, между домакинствата, и между корпорациите и домакинствата (примери за това са преразпределението на националния доход и богатство), или производството на стоки и услуги за задоволяване на домакинствата (например предоставяне на държавно здравеопазване или култура на цялото общността).

Към сектора се причисляват две групи: 1) културни услуги; и 2) радиоразпръскване и издателски услуги.

Освен тези две групи от класификацията, някои разходи за култура могат да бъдат включени и в научноизследователска и развойна дейност, свързана с отдих, култура и религия и отдих, култура и религия, некласифицирани другаде, но техните културни компоненти не могат да бъдат разграничени.

Следователно, представените сравнителни данни са приблизителна оценка на общия разход на държавните за култура.

През 2023 г. разходите на сектор „Държавно управление“ в целия ЕС за културни услуги възлизат на 81,1 милиарда евро или 1.0% от всички разходи на сектор „Държавно управление“. По отношение на разходите в сферата на отдих, култура и религия като относителен дял на БВП, отделян за култура, данните от 2023 г. показват най-голям дял за Унгария (2.6%), Естония и Хърватия (2%), а на обратния полюс са България и Италия (0.8%), Кипър (0.6%) и Ирландия (0.5%). Като данните за България показват известни колебания в последните 5 години с най-ниско ниво през 2022 г. от 0.6% и най-високо през 2021 г. – 0.9%.

По отношение на разходите на сектор „Държавно управление“ за културни дейности през 2023 г. България се е изравнила със средноевропейските стойности като процент от БВП.

Представените данни очертават структурно напрежение между богатия културен капитал на България и неговата ограничена социална, икономическа и гражданска реализация. От една страна, е налице добро позиционирана в глобалните и европейските системи за признание и опазване на наследството чрез ЮНЕСКО, инициативи като Европейските столици на културата и европейските знаци за наследство, както и чрез стабилна музейна инфраструктура. От друга страна, сравнителните данни на Евростат разкриват трайно ниски нива на културно участие, слаба международна търговия с културни ценности, ограничен дял на културните предприятия в икономиката и недостатъчна дигитална и пазарна активност на

културното потребление. Макар образованието в сферата на културата да следва положителни европейски тенденции – особено в изкуствата и архитектурата – заетостта остава слабо динамична, доминирана от постоянни и пълноработни позиции и с нисък дял на самонаети творци. Финансовите показатели – както на домакинствата, така и на държавата – допълнително затвърждават второстепенната роля на културата в разходните приоритети. В своята цялост, този контекст очертава културния сектор в България като система с висока символна стойност, но с ограничена икономическа и социална ефективност, което налага целенасочени политики за активиране на участието, мобилността, предприемачеството и дигиталната трансформация на културата**.**

Приложение 2

Данни от Националния статистически институт и позициите на Бургас

1. Образование в сферата на културата и изкуствата

В Община Бургас образованието в сферата на културата и изкуствата е добре представено в средното и висшето образование.

Национално училище за музикално и сценично изкуство „Проф. Панчо Владигеров” е единственото училище по изкуствата в Област Бургас, като приема ученици в специалности - Музикант-инструменталист (начален, прогимназиален и гимназиален етап) и Класически танц (начален, прогимназиален и гимназиален етап), а единствено в гимназиален етап - Класическо пеене, Поп и джаз пеене, Актьорско майсторство, Сценичен костюм и Рекламна графика.

В сектора на висшето образование са представени различни специалности и направления, които създават добра основа за създаването на кадри в областта на културата и изкуствата. Особено са застъпено е образованието във визуални изкуства, изпълнителски изкуства и музика. Трябва да се отбележи, че откритите филиали на НХА, СУ и НАТФИЗ дават възможност за формирането на широк кръг от млади специалисти, които се обучават включително в мениджмънт в изкуствата, което в дългосрочен план ще създаде високо ниво на професионализъм в управлението на културата, ако тези кадри биват задържани на територията на Община Бургас.

Таблица 1. Специалности в областта на културата и изкуствата на университетите в Община Бургас.

ВУ	ОКС	Специалност
Бургаският държавен университет "Проф. д-р Асен Златаров"	Бакалавър	Педагогика на обучението по музика и хореография
	Магистър	Езикът и литературата - културологични проекции
Национална художествена академия, филиал Бургас	Бакалавър	Живопис
		Стенопис
		Графика
		Книга, илюстрация, печатна графика
		Плакат и визуална комуникация
		Моден дизайн
	Магистър	Арт-терапия
		Културно наследство на българското черноморие
		Фотография
Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кр. Сарафов“, филиал Бургас	Бакалавър	Актьорство за драматичен театър
	Магистър	Мениджмънт в сценичните изкуства и индустрии
		Публична реч
		Анимация
		Мениджмънт в екранните изкуства
		Анимационна режисура
Бургаски филиал на Софийски университет	Бакалавър	Музикални медийни технологии и тонрежисура
	Магистър	Музикален артмениджмънт
		Аудиовизуален дизайн
		Аудиопродукция и мастеринг
		Филмова и сценична музика
		Музикална педагогика - ръководство на музикална формация (изнесено обучение)

Театрален колеж „Любен Гройс“, филиал Бургас	Професионален бакалавър	Актьорско майсторство (специализации по драматичен театър и кино)

2. Издателска дейност - книги, вестници и списания

По брой на издадени книги и брошури през 2024 г. град Бургас е с 268 заглавия, от които 227 са книги, а 41 са брошури. Това показва добър капацитет с оглед целия комплект от услуги, свързан с културните и творческите индустрии (издателства, печатници, графични дизайнери, преводачи, редактори), както и творци - поети, писатели и художници.

По отношение на регистрирания брой на издадени вестници в град Бургас за 2024 г. те са 2 (като в периода 2020-2022 г. броят е бил 3, а през 2023 г. - 1), тиражът на вестника е близък до нивата от 2020-2022 г. – еднократен тираж от 19,7 хил. броя и годишен тираж от 881,6 хил. броя.

Спрямо данните за регистрираните брой на издавани регионални вестници през 2024 г., Област Бургас (6 заглавия с годишен тираж от 1 102 хил. броя) заема челно място в страната, съизмерим с други регионални центрове, като Велико Търново, Русе, Благоевград и Пловдив[20]. Съществуващата инфраструктура е добра основа за архивиране на събитията и развитие на художествената критика.

3. Библиотеки

По данни на НСИ за град Бургас, през 2024 г. библиотечният фонд е 938 615, което бележи увеличение от 3.23% спрямо 2020 г. За същият период читателите са нараснали над два пъти - 14 310 за 2024 г. спрямо 5 283 за 2020 г. В регионалната библиотека към 2024 г. работят 57 библиотекари, преобладаващата част от които са с висше библиотечно образование[21]. Изходните данни показват относително добро равнище на достъп до читателската аудитория. Добрите дадености съдържат потенциал за дигитализация на сектора и по-добро архивиране на дейностите, свързани с културата и изкуствата.

4. Кино

През 2024 г. броят на регистрираните филмови прожекции в Община Бургас е 15 895, като се наблюдава спад от 7.02% спрямо 2023 г. (с брой от 17 095), като най-голям спад имат прожекциите на филми от САЩ.

Наблюдава се осезателно увеличение на прожекциите на български филми от 40%. Успехът на прожекциите на български филми се потвърждава и от броя на зрителите - над 62 хил. души, което е нарастване с 253% спрямо 2023 г. Това недвусмислено показва и възраждане на интереса към българското кинопроизводство.

[20] Национален статистически институт, „Издадени вестници по статистически райони, области и тип.“ Достъпен на 21 октомври 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/228/743

[21] Национален статистически институт, „Персонал в библиотеките по завършена степен на образование, статистически райони и области.“ Достъпен на 21 октомври 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/227/735

По отношение на приходите от продажба на билети има незначителен спад през 2024 г., в същото време приходите от прожекции на български филми се е увеличил почти три пъти спрямо 2023 г.

Таблица 2. Прожекции според националността на филма в Област Бургас.

Година	Филми по националност	Прожекции бр.	Зрители хил.	Приходи от билети хил. лв.
2023	**Общо**	**17 095**	**276,0**	**3 354,7**
	Български	1 566	17,6	223,1
	Европейски	2 597	23,6	267,1
	Американски (САЩ)	12 269	228,7	2 791,0
	Други	663	6,1	73,5
2024	**Общо**	**15 895**	**250,8**	**3 347,4**
	Български	**2 192**	**62,0**	**850,0**
	Европейски	2 239	18,5	230,8
	Американски (САЩ)	**10 501**	**164,8**	**2 200,9**
	Други	963	5,6	65,7

5. Филмово производство

НСИ не измерва филмовото производство в регионален аспект. Към 2024 г. в страната са произведени общо 170 филма в различни жанрове: игрални, документални и анимационни (пълнометражни и късометражни) на обща стойност над 160 млн. лева[22].

Като една от най-динамично развиващите се културни и творчески индустрии, филмопроизводството съдържа потенциал за реализация на местни инициативи с цел насърчаване на интереса към киното, за създаване на местен капацитет за продуциране на филми и за популяризиране на региона като привлекателна дестинация.

6. Радиопрограмна дейност

НСИ измерва дейността на радиооператорите по статистически райони. Югоизточният район за планиране, включващ областите Бургас, Ямбол и Сливен, се отличава с висока наситеност на радиооператори като брой и часове на радиопредавания[23]. Подобна картина, от своя страна, създава добри условия за разпространение на съдържание, свързано с популяризиране на културата и изкуствата в региона.

[22] Национален статистически институт, „Произведени филми.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/225/728

[23] Национален статистически институт, „Радиооператори по статистически райони.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/224/724

Таблица 3. Радиооператори по статистически райони през 2024 г.

Статистически район	**Брой**	**Радиопредавания - часове**
Общо за страната	71	606 888
Северозападен	6	22 937
Северен централен	8	36 318
Североизточен	3	17 620
Югоизточен	**10**	**55 409**
Югозападен	41	465 777
Южен централен	3	8 827

7. Телевизионни оператори

НСИ измерва дейността на телевизионните оператори по статистически райони. През 2024 г. Югоизточният район е на трето място по брой телевизионни оператори и на второ място по часове предавания[24].

Таблица 4. Телевизионни оператори по статистически райони.

Статистически райони	**Телевизионни оператори - бр.**				
Година	2020	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	120	127	112	113	119
Северозападен	5	8	4	4	4
Северен централен	6	3	6	5	5
Североизточен	6	6	4	4	6
Югоизточен	**11**	**13**	**8**	**8**	**10**
Югозападен	74	81	81	78	89
Южен централен	18	16	9	14	14
Година	2020	2021	2022	2023	2024
Статистически райони	**Телевизионни предавания - часове**				
Общо за страната	779 830	856 806	778 163	772272	801 809
Северозападен	23 966	46 022	21 180	24 303	21 249
Северен централен	17 256	15 818	34 405	33 937	33 807
Североизточен	31 717	23 972	13 647	5 710	14 624
Югоизточен	**75 442**	**92 636**	**48 960**	**49 047**	**66 104**
Югозападен	52 4322	578 323	608 036	575 623	580 155
Южен централен	107 127	100 035	51 935	83 652	85 870

[24] Национален статистически институт, „Телевизионни оператори по статистически райони.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/223/720

Подпомагането на местни телевизионни оператори има потенциални ползи за региона за промотиране на различни културни дейности и събития, ангажирани на публики и представлява възможност за насърчаване на художествената критика и архивиране на културното и художествено наследство.

8. Сценични изкуства

Източник на информация за държавните културни институти е Министерството на културата. В Бургас функционират три института за сценични изкуства: Драматичен театър „Адриана Будевска“, Държавна опера и Държавен куклен театър. През 2024 г. трите държавни културни институти са представили 748 представления и са достигнали до 109 561 посещения. Наблюдава се значително развитие на публиките и приходите на трите институции.

Таблица 5. Сравнителни данни за държавните културни институти в Бургас за 2022 и 2024 г.

	Представления	Посещения	Приходи в лв.	Представления	Посещения	Приходи в лв.
Драматичен театър	140	23 116	398 988	170	33 792	708 104
Държавна опера	74	22 874	291 660	145	39 805	742 820
Куклен театър	367	29 105	144 618	510	35 964	322 339
Общо	**581**	**75 095**	**835 266**	**825**	**109 561**	**1 773 263**
Година	2022			2024		

9. Музеи

През последните пет години данните за музеите в Област Бургас сочат относително неизменен дял като брой и посещения на техния дял в национален мащаб. Единствено се наблюдава намаление на посещения през 2024 г. в сравнение с предходната година.

По отношение на броя на експонатите не е достигнато нивото от 2020 г., но в последните четири години се наблюдава относително сходни нива в събирателската дейност. Също така, в броя на ангажираните в тях специалисти с научна степен или академична длъжност се отчита намаление.[25] Това, от своя страна предполага планиране на мерки, които да насърчат събирателската дейност сред местната общност и привличане компетентни специалисти.

[25] Национален статистически институт, „Музеи по области.“ Достъпен на 22 октомври 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/221/709

Таблица 6. Сравнителни данни за музеи, посещения и експонати за периода 2020 - 2024 г.

Области	**Музеи**				
Година	2020	2021	2022	2023	2024
Общо	182	184	186	189	178
Бургас	12	12	13	13	12
Дял	6.59%	6.52%	6.99%	6.88%	6.74%
Области	**Посещения**				
Година	2020	2021	2022	2023	2024
Общо	2 236 031	2 915 125	4 001 306	4 964 948	5 070 401
Бургас	81 116	130 992	225 987	292 777	269 977
Дял	3.63%	4.49%	5.65%	5.90%	5.32%
Области	**Експонати**				
Година	2020	2021	2022	2023	2024
Общо	7 549 769	7 624 159	7 804 667	7 847 733	7 733 003
Бургас	103 589	101 316	101 953	102 286	102 771
Дял	1.37%	1.33%	1.31%	1.30%	1.33%

Таблица 7. Сравнителни данни за персонала в музеи за периода 2020-2024 г.

Области	**Персонал**									
	Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжности уредници	Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжности уредници	Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжности уредници	Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжности уредници	Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или академична длъжности уредници
Общо	3 365	1 084	3 377	1 057	3 392	1 062	3 658	1 120	3 423	1 101
Бургас	131	43	125	39	136	41	150	46	142	45
Дял	3.89%	3.97%	3.70%	3.69%	4.01%	3.86%	4.10%	4.11%	4.15 %	4.09%
Година	2020		2021		2022		2023		2024	

Данните за РИМ-Бургас показват устойчив ръст на приходите и броя посетители в последните четири години, което показва нарастващия интерес към културно-историческото наследство на град Бургас и открива възможности за развитие на културен туризъм в региона.

Таблица 8. Сравнителни данни за РИМ-Бургас за периода 2021 - 2024 г.

Експозиции (брой)	4	4	4	4
Кадрови потенциал (брой)	31	33	33	33
Приходи от музейни входни такси и сувенири (лева)	36 805 лв.	40 906 лв.	60 580 лв.	70 690 лв.
Брой посетители	9 965	13 338	26 143	30 979
Година	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**

10. Читалища

По данни на НСИ за 2022 г.[26] на територията на Община Бургас функционират 32 читалища.

Съпоставката в профила на дейността на читалищата в Община Бургас отразява доминацията на честванията на бележити годишнини. Тази дейност заема около една четвърт от общите читалищни активности. близо два пъти е увеличението в представянето и обсъждания на книги. Намаленият брой празненства и фестивали се компенсира от увеличението в съборите. Нараства активността в уреждането на музейни сбирки, както и кино и видеопоказ. По-големият брой на другите събития отразява и тенденцията читалищата да се ангажират с дейности, които все още не са намерили своята адекватна регистрация.

Таблица 9. Културни и творчески дейности в читалищата на територията на Община Бургас.

Година	2017 г.	2022 г.
Общо	**668**	**800**
Честванията на бележити дати и годишнини	152	211
Представяния и обсъждания на книги	78	129
Празненства и фестивали	192	150
Събори	11	15
Уредни музейни сбирки	2	7
Кино и видеопоказ	29	36
Други	204	252

Сравнителните данни на активностите в различните групи дейности отразяват противоречивата тенденция за увеличено разнообразие в съчетание с намаляващо участие на гражданите в културни и художествени дейности.

Относително с най-голяма популярност се ползват музикалните занимания - оркестри, инструментални формации и вокално-инструментални формации. Танцовото изкуство бележи спад. Вероятно този резултат се дължи на нарасналата популярност и конкуренцията на частните школи за народни танци. Сред клубовете и кръжоците се откроява интересът към

[26] Национален статистически институт, „Читалища по статистически зони, статистически райони, области и общини.“ Достъпен на 27 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/220/706

изобразителното изкуство и театъра. Спортните школи, състави и групи също бележат увеличение.

Таблица 10. Видове любителско художествено творчество в читалищата в Община Бургас.

	2017 г.			2022 г.		
Вид любителско художествено творчество	Школи/ групи/ състави	Участници	Изяви	Школи/ групи/ състави	Участници	Изяви
Музикално и певческо творчество	**30**	**459**	**267**	**45**	**498**	**318**
оркестри	0	0	0	1	6	5
инструментална формация	2	9	18	3	22	24
вокално-инструментална формация	1	15	7	2	21	24
фолклорно пеене	17	253	150	20	231	161
поп/рок/ джаз пеене	4	86	60	8	89	60
групи за стари градски шлагери	3	36	19	4	51	24
друго музикално и певческо творчество	3	60	13	7	78	20
Танцово изкуство	**27**	**480**	**124**	**29**	**374**	**94**
български народни танци	21	359	113	21	300	72
за спортни танци	0	0	0	1	10	1
за танци на етнически групи	1	7	2	3	26	5
балетни танци	1	10	6	1	12	8
друго танцово изкуство	4	104	3	3	26	8
Клубове, кръжоци	**35**	**1403**	**192**	**47**	**759**	**554**
приложни изкуства	10	269	90	11	165	193
изобразително изкуство	6	87	44	11	230	235
исторически	2	189	0	2	28	5
театрални	7	92	26	9	160	35
други клубове и кръжоци	10	766	32	14	176	86
Спортни школи, състави и групи	**1**	**15**	**0**	**4**	**73**	**9**
Други школи, състави и групи	**1**	**20**	**5**	**8**	**112**	**9**

Данните на НСИ очертават Бургас като устойчив регионален център на културна продукция и разпространение, със сравнително добре балансирана инфраструктура в ключови подсектори – издателска дейност, библиотеки, кино, сценични изкуства, музеи, медии и

читалища. Градът демонстрира добър производствен капацитет (книгоиздаване, сценични представления, киноразпространение), силна институционална база (държавни културни институти, библиотеки, музеи) и медийна среда, способна да подкрепя публичността и архивирането на културния живот. В същото време се открояват структурни предизвикателства, свързани с колебаещо се участие на публики, ограничена кадрова динамика (особено в музеите) и напрежение между разширяващото се разнообразие от дейности и реалната ангажираност на гражданите. Особено показателни са контрастните тенденции – спад в общите кино-прожекции, съчетан с рязко нарастване на интереса към българското кино; стабилна читалищна активност, но с променящ се профил на любителското творчество; нарастващи приходи и посещаемост в сценичните изкуства, при общо намаляващо културно участие на национално ниво. В обобщение, Бургас разполага с реален културен потенциал и функционираща екосистема, но бъдещото развитие зависи от способността този капацитет да бъде превърнат в устойчива публика, експертност, дигитална памет и дългосрочно въздействие върху културния и социалния живот на града.

Аналитичните публикации разглеждат културата като екосистема и дългосрочен обществен ресурс, чийто ефект не може да бъде измерен единствено чрез количествени показатели. Подчертава се необходимостта от локална интерпретация на международните рамки и индикатори.

Приложение 3

Правна рамка на ЕС

Връзката на местната културна политика с европейското право се осъществява най-вече през принципи, финансиране и хоризонтални режими. В мотивите на нормативни документи има отделен раздел „Анализ за съответствие с правото на ЕС“. Това е по-скоро формула за съвместимост, отколкото конкретен правен тест, но показва стремеж към „европейска“ аргументация при местна регулация.

Представената положителна тенденция в местното самоуправление би могла да се обогати с позоваването на **чл. 167 от Договора за функциониране на ЕС**, където в раздел „Култура“ се задава акцент върху културното многообразие и общото културно наследство.

Друга правно-нормативна база е **Хартата на основните права на ЕС** с позоваването на чл. 13 (свобода на изкуствата) и чл. 22 (културно многообразие). Те могат да оформят аргументите за следването на принципите в общинската културна политика (артистична свобода, недискриминация, плурализъм)[27].

Културният компас за Европа (COM/2025/785 final) се съсредоточава върху творческата свобода, условията на работа, достъпа до култура, конкурентността, изкуствения интелект и устойчивостта при кризи в културните сектори[28].

Резолюцията на Съвета и специално Работна програма за култура 2023–2026 задава актуални теми за работа на публичните власти (вкл. художествена свобода, демокрация, устойчивост, условия на труд, дигитализация и др.)[29].

Европейска рамка за действие в областта на културното наследство е от особено значение, защото включва морско наследство, историческа памет, музейни/архивни практики и настоява за интегриран подход, свързан с наследство, образование, туризъм, регионално развитие и участие на общности.[30]

Директивата на ЕС 2016/2102[31] също е полезен инструмент за аргументация, защото регламентира достъпност на сайтовете и мобилните приложения на публичния сектор:

---

[27] Европейски съюз, Харта на основните права на Европейския съюз. *Официален вестник на Европейския съюз* C 326, 26 октомври 2012, стр. 391–407. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT.

[28] European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Culture Compass for Europe.* COM(2025) 785 final, European Union, 12 November 2025. Accessed December 27, 2025. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0785

[29] Съвет на Европейския съюз, Резолюция на Съвета относно Работния план на ЕС за културата за периода 2023—2026 г., 2022/C 466/01. *Официален вестник на Европейския съюз* C 466, 7 декември 2022, стр. 1–18. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32022G1207(01)

[30] European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. E*uropean Framework for Action on Cultural Heritage*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. https://doi.org/10.2766/949707

[31] Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, Директива (ЕС) 2016/2102 от 26 октомври 2016 година относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на органите от публичния сектор. *Официален*

директно приложима към общински културни страници/календар, онлайн кандидатстване и публикуване на резултати/отчети. Полезна е и като аргумент за „култура за всички“ (вкл. хора с увреждания).

Директива (ЕС) 2019/1024 за отворени данни и повторна употреба на информация от публичния сектор е добра база да се мисли за отворени културни данни (регистри на събития/финансирания, дигитализирани каталози, метаданни за колекции) – с ясни правила какво може да се публикува.[32]

Директива 2018/1808 е полезна рамка за общински политики към кино/видео съдържание, фестивали, местни продукции и работа с платформи/споделяне на видео. Това дава легитимиращ европейски контекст.[33]

Директива 2019/790 (авторско право в цифровия единен пазар): важна при дигитализация на архиви, онлайн публикации, стрийминг на спектакли, използване на музика/видео в общински комуникации и при проектно финансиране (изискване за уреждане на права).[34]

Директива 2014/24/ЕС за обществените поръчки: практично важна при сцени/техника, културна инфраструктура, услуги за събития, дигитализация, реставрация. Полезна е и за извеждане на качествени критерии в културата.[35]

Анализът на местната културна политика показва необходимостта от създаването на по-ясно изведени критерии за подкрепа на дейностите в културата и изкуствата, включително анализ на нуждите, по-добре структуриран конкурсен принцип, необходимостта за по-ясно регламентирана равнопоставеност, включително индикатори за достъп и публики (вкл. уязвими групи), а не само брой събития.

Местните политики на култура не винаги съумяват да проследят съотношението разходи/приходи, връзка с формулираните цели на финансиращите програми и конкретни проекти, правилата за партньорства и субсидии към неправителствени организации (прозрачност/конфликт на интереси).

вестник на Европейския съюз L 327, 2 декември 2016, стр. 1–15. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L2102.

[32] Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, Директива (ЕС) 2019/1024 от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор. *Официален вестник на Европейския съюз* L 172/56, 26 юни 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32019L1024

[33] Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, Директива (ЕС) 2018/1808 от 14 ноември 2018 г. за изменение на Директива 2010/13/ЕС относно координирането на някои разпоредби, установени в закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до предоставянето на аудиовизуални медийни услуги (Директива за аудиовизуалните медийни услуги). *Официален вестник на Европейския съюз L 303/69 (*28 ноември 2018 г.). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32018L1808

[34] Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, Директива (ЕС) 2019/790 от 17 април 2019 г. относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар и за изменение на директиви 96/9/ЕО и 2001/29/ЕО. *Официален вестник на Европейския съюз L 130/92–125* (17 май 2019 г.). https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj

[35] Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, Директива 2014/24/ЕС от 26 февруари 2014 г. за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО (текст от значение за ЕИП). *Официален вестник на Европейския съюз L 94/65–242* (28 март 2014 г.). https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj?locale=bg

Съществуват и проблеми, свързани със Закона за културното наследство - по-специално неговото приложение в градоустройствените дейности, режимите и съгласуванията с Министерството на културата.

Като цяло, Община Бургас прилага развита, децентрализирана и функционално специализирана културна политика, в която институциите са ясно разграничени по функции, културата е свързана с образование, младежи и туризъм. По този начин реално се следват европейските принципи за достъп, участие и многообразие. Това прави Бургас пример за зряла местна културна политика, надхвърляща формалното „финансиране на събития“.

Приложение 4

Национално културно законодателство с фокус местното самоуправление

Специализираните закони в областта на културата регулират дейностите и функционалната инфраструктура на културния живот и задават ключови отговорности за местната власт. В стратегически план те разширяват разбирането за културата отвъд сценичните и събитийните форми и я поставят в полето на образованието, информацията, гражданското участие и правната защита на творчеството.

Законът за закрила и развитие на културата очертава основната ценностна и институционална рамка на културната политика в България, като утвърждава културата като обществено благо, носител на национална идентичност и ключов фактор за развитие. В основата на тази рамка стоят принципи като свободата на художественото творчество, демократичният характер на културната политика, равнопоставеността на културните субекти и децентрализацията в управлението и финансирането на културните дейности.

В стратегически план тези принципи задават не толкова конкретни административни механизми, колкото посока за действие: културната политика следва да създава условия за многообразие от културни изрази, да подкрепя творческата инициатива и да гарантира достъп до култура за различни групи от обществото. Едновременно с това тя трябва да съхранява и развива културното наследство, да стимулира културните и творческите индустрии и да насърчава взаимодействието между култура, образование и икономическо развитие.

В този контекст общините имат ключова роля като основно място за среща между националната културна политика и реалния културен живот. Те са най-близо до културните общности, до местните традиции и до конкретните потребности на публиките. Затова тяхната задача не е просто да прилагат националните принципи, а да ги превеждат в политики, съобразени с местния контекст, културна идентичност и потенциал за развитие.

Местната културна политика се реализира чрез съчетаване на няколко взаимосвързани функции: устойчиво финансиране на общинските културни институции; подкрепа за независимия културен сектор и гражданските инициативи; стимулиране на млади таланти и нови форми на културно изразяване; съхраняване и популяризиране на културното наследство; и създаване на условия за активно участие на гражданите в културния живот. В този процес общинските органи не действат единствено като администратори на ресурси, а като медиатори между различни интереси, общности и културни практики.

Особено значение в този модел имат консултативните и обществено-експертни формати, които осигуряват диалог между администрацията, културните професионалисти и гражданското общество. Чрез тях се създават механизми за експертна оценка, обратна връзка и по-широка легитимност на културните решения, което е ключово за устойчивостта и доверието в културната политика.

Като практически инструмент за реализиране на местната културна политика, общинският фонд „Култура“ има потенциала да надхвърли ролята си на разпределител на средства и да се превърне в стратегически лост за развитие. Чрез него могат да се насърчават приоритетни направления, да се подкрепят дългосрочни програми и да се създават условия за експериментиране и иновации в културния сектор. В този смисъл фондът е не само финансов, но и политически инструмент – израз на визията на общината за ролята на културата в местното развитие.

Националната рамка на културната политика не ограничава местните власти, а им предоставя пространство за стратегически избор. Ефективната общинска културна политика се изгражда именно в това пространство – между националните принципи и местната реалност – чрез дългосрочна визия, ясно дефинирани приоритети и последователни механизми за подкрепа и развитие на културния живот.

Законът за културното наследство очертава разбирането за културното наследство като съвкупност от материални и нематериални културни ценности, които носят историческа памет, национална идентичност и обществена стойност. В този смисъл културното наследство не е само обект на опазване, а стратегически ресурс, чрез който се изграждат идентичност, устойчиво развитие и връзка между миналото, настоящето и бъдещето на общността.

Основните принципи, заложени в закона – децентрализация, публичност и прозрачност – поставят общините в центъра на политиките по опазване и управление на културното наследство. Местната власт има ключова роля в превеждането на националните приоритети в конкретни действия, съобразени с териториалните особености, културния потенциал и нуждите на местните общности.

В стратегически план това означава, че опазването на културното наследство следва да бъде интегрирано в дългосрочните политики на общината – не като изолирана дейност, а като част от културното, социалното и териториалното развитие. Чрез координация, партньорство с музеи и културни организации и участие на експертни и обществени формати, общините имат възможност да превърнат културното наследство в активен елемент от публичния живот и културния календар.

Особено значение в тази система имат музеите като културни и научни институции, които изпълняват функции по издирване, изучаване, опазване и представяне на културните ценности. Като част от общинската инфраструктура, те са едновременно носители на експертен капацитет и ключови посредници между наследството и публиките. Тяхната роля надхвърля съхраняването на колекции и включва образователна, интерпретативна и социална функция, която следва да бъде стратегически подкрепяна и развивана.

В този контекст Законът за културното наследство предоставя не само регулаторна рамка, но и възможност за стратегически избор: общините да изградят политики, които съчетават опазването на културните ценности с тяхното устойчиво използване, публична видимост и интеграция в съвременния културен живот на града.

Законът за обществените библиотеки разглежда библиотеките като образователни, информационни и културни институти с национално и местно значение, които гарантират равноправен и свободен достъп до знание и културни ресурси. За общините това означава не просто задължение за финансиране и стопанисване, а дългосрочна отговорност за развитие на библиотеките като модерни културни хъбове – пространства за учене през целия живот, дигитален достъп, културна памет и работа с различни публики. Обновяването на библиотечните фондове, осигуряването на адекватна материална база и професионалното управление са стратегически инвестиции в човешкия и културния капитал на града.

Народните читалища, уредени със самостоятелен закон, представляват уникален модел на самоуправляващи се културно-просветни организации, дълбоко вкоренени в местните общности. Те функционират едновременно като носители на традиции и като платформи за културна активност, любителско творчество и социална свързаност. Ролята на общината в този контекст не е управленска, а подкрепяща и координираща – чрез приемане на програми за развитие на читалищната дейност, осигуряване на публично финансиране и създаване на условия за отчетност и диалог. Стратегическото предизвикателство тук е съчетаването на автономията на читалищата с по-ясна визия за тяхното място в съвременния културен календар и политиката за публики.

Законът за авторското право и сродните му права въвежда още едно важно измерение на местната културна политика – правната рамка на културното производство и потребление. Контролните функции, възложени на кметовете на общини, свързват културата с икономическата ѝ реализация в търговски и туристически обекти. В този смисъл защитата на авторските права не е само правен ангажимент, а част от усилията за създаване на справедлива и устойчива среда за творците и културните индустрии, като същевременно генерира приходи както за НФК, така и за общинските бюджети.

В Община Бургас тази нормативна рамка се реализира чрез многостепенен и функционално разпределен модел на управление на културата. Културната политика не е концентрирана в един орган, а се осъществява чрез съчетание от различни управленски форми: общинска администрация, самостоятелни културни институти, общински предприятия и програмни инструменти като Фонд „Култура“ и Програма „Достъпна култура“. Този модел създава предпоставки за гъвкавост, специализация и координация, но също така изисква ясна стратегическа рамка, която да осигурява последователност и синергия между различните елементи.

В този контекст анализът на нормативните документи, уреждащи статута и управлението на общинските културни институти и дейности, има за цел не просто да опише правната среда, а да покаже как културата е институционално „вградена“ в местната политика. РИМ – Бургас и РБ „Пейо Яворов“, като регионални културни институти, функционират в различен управленски режим, под методическото и финансовото ръководство на МК. Това поставя допълнителни предизвикателства и възможности за координация между държавно и местно ниво, които следва да бъдат отчетени в стратегическото планиране на културното развитие на града.

Приложение 5

Национални планове и общински стратегии за култура

1. Националната програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“

Национална програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“, приета през 2020 г., представлява рамковия стратегически документ от най-висок порядък в системата на националното планиране. Тя задава дългосрочната визия за развитието на страната чрез три стратегически цели – ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на социалните неравенства – и ги конкретизира чрез пет области на въздействие и тринадесет национални приоритета.

Културата, културното наследство и туризмът са обединени в Приоритет 13, което ясно позиционира културата не като периферна публична политика, а като ключов ресурс за социално сближаване, иновации и икономическо развитие. В този контекст културната политика се разглежда едновременно като инструмент за опазване на идентичността и като фактор за устойчив растеж и международна видимост.

Основната цел, свързана с културата, е съхраняването и развитието на културното богатство и активното използване на неговия потенциал за повишаване на достъпа до култура, стимулиране на творческата и иновативната среда и генериране на икономически и социални ползи. Националната рамка поставя силен акцент върху модернизацията на местните културни средища – театри, музеи, библиотеки, читалища и галерии – включително чрез използване на дигитални технологии, обновяване на инфраструктурата и оптимизиране на механизмите за финансиране, с по-активно включване на независимия и частния сектор.

Приоритет 13.1: Културно многообразие и достъп до култура

Подприоритетът, посветен на културното многообразие и достъпа до култура, е насочен към изграждането на устойчива среда за създаване и разпространение на разнообразно културно съдържание и гарантиране на равноправен достъп до него. Сред ключовите направления са модернизацията на институционалната инфраструктура и техническото оборудване, повишаването на квалификацията на културните специалисти и развитието на мобилността на творци, произведения и културни формати.

Особено място се отделя на културните и творческите индустрии, които се разглеждат като динамичен сектор с потенциал за иновации, предприемачество и интернационализация. Националната политика цели създаването на по-благоприятна среда за тяхното развитие, по-добър достъп до финансиране и намаляване на фрагментацията на пазара. Паралелно с това се поставя акцент върху международното представяне на българското културно съдържание и активното участие на български творци и институции в европейски и глобални културни процеси.

Приоритет 13.2: Културно наследство

Подприоритетът „Културно наследство“ въвежда интегриран подход към управлението на културните ценности, като съчетава опазването, социализацията и устойчивото им използване. Националната рамка акцентира върху необходимостта от повишаване на инвестициите и експертния капацитет, модернизиране на инфраструктурата и осигуряване на съответствие между реалните нужди на сектора и механизмите за финансиране.

В стратегически план културното наследство се разглежда като активен ресурс за развитие на териториите, който изисква координация между различните участници, ясни отговорности и устойчиви модели на управление. Специално внимание се отделя на дигитализацията на културните ценности, изграждането на регистри, въвеждането на единни стандарти и разширяването на електронните услуги, свързани с достъпа до културното наследство.

За общините „БЪЛГАРИЯ 2030“ изпълнява ролята на референтна рамка, която задава посоката за формулиране на местни политики в областта на културата и културното наследство. Тя създава предпоставки културната политика да бъде интегрирана с политики за образование, туризъм, икономическо развитие и социално включване. В този смисъл стратегическите документи на общинско ниво следва да интерпретират националните приоритети през местния контекст, културен потенциал и дългосрочни цели за развитие.

2. Общински стратегии за култура

Към 2025 г. два български града изпълняват общински стратегии в областта на културата - София и Велико Търново. Двете стратегии са с 10 годишен хоризонт и очертават посоките на развитие на културата и изкуствата в съответните общини.

Стратегията „Културата и изкуствата - новата енергия за устойчиво развитие на София“[36] 2023 - 2033 г. разглежда културата, изкуствата и културното наследство като нова енергия и ключов фактор в устойчивото и приобщаващо градско развитие с активни общности и грижа за хората и околната страна. Визията на културата в София е разгърната в 4 приоритета и 18 цели, обхващащи творческата икономика, развитие, интернационализация и управление. Като столица и икономически център на страната, културната стратегия на София поставя акцента върху културните и творчески индустрии и сектори и в същото време разглежда културата в контекста на целите на устойчивото развитие.

„Стратегия за развитие на културата в Община Велико Търново 2020-2030“[37] изхожда от отличителна роля на града като историческа и духовна столица на България и разглежда културата като допринасяща за укрепването и популяризирането на българската национална

[36] Столична община, *Стратегия „Културата и изкуствата – новата енергия за устойчиво развитие на София“ 2023–2033*. Приета на 14 юли 2023 г. Достъпен на 14 септември 2025 г. https://www.sofia.bg/documents/d/guest/2023-07-14-strategia-kultura-i-izkustva-2023_2033

[37] Община Велико Търново, *Стратегия за развитие на културата в община Велико Търново 2020-2030*. Велико Търново: община Велико Търново, 2024. Достъпен на 14 септември 2025 г. https://www.veliko-tarnovo.bg/uploads/posts/2024/93f6121166b98beae9f2fd55bee5904d.pdf

идентичност. В културната политика на града се търси подобряване на достъпа до култура чрез постигане на хармонична връзка между историческото наследство и съвременните форми на творческо изразяване, а чрез творческите индустрии се стреми към постигане на устойчиво и интелигентно социално и икономическо развитие. Стратегията на Велико Търново се разгръща в 4 цели и 11 приоритетни области, обхващащи идентичността, достъпа, творчеството и развитие.

Приложение 6

Общински планове и нормативна уредба за култура в Община Бургас

1. Общински планове в Бургас

Стратегическите документи на Община Бургас, които имат отношение към развитието на културата включват:

- План за интегрирано развитие на град Бургас, 2021-2027 г.
- Програма за управление за срока на мандат 2023-2027 г.
- Стратегия за устойчиво развитие на туризма в Община Бургас, 2022-2030 г.

Планът за интегрирано развитие на град Бургас 2021-2027 г.[38] залага следната визия на града: Бургас - привлекателно място за живот и бизнес, ефективно използващ своя потенциал за балансирано и устойчиво интегрирано развитие, със съхранена местна идентичност и достъп до модерна, ресурсно ефективна, климатично адаптивна и конкурентоспособна икономика, осигуряваща интелигентен икономически растеж, пространствена свързаност и достъп до услуги.

Мерките, които имат най-голямо значение за развитието на културата в Община Варна, спадат към Приоритет 4: Бургас като изживяване. Устойчиво усвояване на стратегическите потенциали за изграждане на уникална градска идентичност, като те включват:

- Съхраняване на автентичността и социализация на Рибарско селище "Ченгене скеле";
- Развитие на Атракционна морска зона - кв. Крайморие;
- Ревитализация и развитие на свързани културни пространства и ансамбли в старото градско ядро на гр. Бургас;
- Модернизация на материално-техническата база на културни обекти на територията на община Бургас, дигитализация на фонда и въвеждане на иновативни форми за представяне на културното съдържание;
- Подобряване на материално-техническата база, вкл. енергийната ефективност, оборудване и дигитализиране на фонда на обекти на културната инфраструктура читалищата на територията на община Бургас;
- Модернизация на Графична база „Тодор Атанасов“;
- Ревитализиране на градски пространства на открито;
- Създаване на археологически парк „Акве Калиде“;
- Доразвиване и надграждане на инициативата „Булеварт";

[38] Община Бургас, *План за интегрирано развитие на град Бургас, 2021-2027 г.* Приет на 30.11.2021 г. Достъпен на 20 декември 2025 г. https://plan.smartburgas.eu/%d0%bf%d0%b8%d1%80%d0%be-2021-2027/%d0%bf%d0%bb%d0%b0%d0%bd-%d0%b7%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%80%d0%b8%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%be-%d1%80%d0%b0%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%b8%d0%b5/

- Популяризиране на културно наследство и туристически маршрути, чрез „смарт“ технологиите за преодоляване на сезонния характер на туристическия бизнес;
- Създаване на „CITY PASS“.

Програмата за управление на Бургас за периода 2023-2027 г. поставя в центъра демографията и инвестирането в младите хора, за да припознаят Бургас като не просто предпочитано място за живеене, а общност, в която всеки се чувства важен и вдъхновен за постижения. В този смисъл, програмата залага на културни и социални инициативи, включително тематични събития и фестивали, които да направят Бургас привлекателен за младежи и семейства. По отношение на културата, управленската програма предвижда мерки за енергийна ефективност на културата инфраструктура:

- Пълно обновяване на 10 читалища по Плана за възстановяване и устойчивост;
- Нова визия и съдържание на Графичната база „Тодор Атанасов“;
- Рестарт на проекта за Градска художествена галерия;
- Обновяване на открита сцена „Охлюва;
- Цялостен ремонт на Летен театър;
- Реставрация на сградата на Исторически музей – Бургас;
- Изработване на проект за реставрация и реновиране на сградата на Археологически музей – Бургас.

Община Бургас продължава и програмата „Нов живот за старите фасади“, се подпомагат собствениците на стари сгради недвижима културна ценност, като съдейства с изготвянето на инвестиционни проекти и съгласува същите с Министерство на културата и НИНКН.

По отношение на туризма, управленската програма предвижда развитие на „Акве калиде“ като археологически студентски кампус, който включва археологически парк, термален парк, къмпинг за каравани и други удобства; и разгръщане на етно-туристически комплекс „Ченгене скеле“, който включва водни атракции, спортни дейности, детски парк и културни събития.

Стратегията за устойчиво развитие на туризма в Община Бургас, 2022-2030 г. е публикувана като проект и като протокол от обществено обсъждане. Представената информация за документа показва, че ясно се разпознава културата и наследството като конкурентно предимство. Интегрират се фестивалите като инструмент срещу сезонност и се отчита необходимостта от синергия култура–туризъм–градско развитие.

Същевременно културата се разглежда като подчинена на туризма, а не като партньорска политика. Не са изведени индикатори за културно наследство. Фестивалите са инструментализирани, а не стратегически развити. Отсъстват културните и творчески индустрии.

План за развитие на публиките представлява специализиран аналитичен и програмно-ориентиран документ, насочен към идентифициране на структурните предизвикателства пред културното участие и достъпа до културни дейности на територията на Община Бургас. Документът разглежда публиките не като хомогенна категория, а като динамична система от социални, възрастови и териториални групи, чието участие е пряко обусловено от програмния профил, материалната база и институционалните практики на културния сектор.

Планът анализира връзката между културните институции, независимия сектор и наличната инфраструктура и извежда ключови наблюдения относно неравномерната концентрация на културни дейности, ограничената гъвкавост на част от съществуващите формати и необходимостта от по-активна дистрибуция на културното съдържание. Особено внимание е отделено на ролята на културните институции извън функцията им на пространства за публични събития, включително като носители на експертиза, фондове и професионален капацитет, които рядко се използват целенасочено в политиките за развитие на публики.

Документът въвежда публики като хоризонтална стратегическа тема, която пресича сценичните изкуства, културното наследство, библиотечната дейност, визуалните изкуства и читалищната мрежа, и предлага рамка за по-ясно обвързване между програмните инструменти, материалната база и реалното културно участие. В този смисъл Планът за развитие на публиките не функционира като самостоятелна стратегия, а като аналитична основа и допълващ инструмент към дългосрочната стратегия за развитие на културата в общината.

2. Нормативна уредба за културата в Община Бургас

Устройственият правилник на общинската администрация е институционален модел със силно изразен „изпълнителен център“, допълнен с ресорно управление на културата. Оформена е ясна вертикала, свързана с политическо/административно ръководство чрез кмета, специализиран заместник-кмет „Култура и вероизповедания“ като ресорен координатор, Дирекция „Култура и връзки с обществеността“ като оперативен център: подготвя и организира общинската културна програма, координира културните институти, участва в опазването на културно-историческото наследство съвместно с Министерството на културата, финансира звена на общински бюджет и на смесено финансиране с Министерството на културата и т.н.

Това е типичен за българските общини модел: културата е „вътре“ в администрацията (не автономна агенция), но има отделен ресор, което улеснява управлението на календар, институти и събития.

Наредбата за символиката и отличията регулира символния капитал на Бургас (герб, знаме, празник, отличия), като се отличава с ясни процедури, мнозинства, публичност. Културната символика е силно институционализирана. Бургас третира символите си не като декоративни, а като официални знаци на публична власт, елементи на културна идентичност и носители на историческа памет (Св. Николай, морската символика).

Документът съдържа ясно заявена йерархия на признанието (ценностна система): морално-символно величие (Сребърен кръст); обществен и културен принос; гражданско признание; служебна заслуга; протоколно отличие.

Силна страна на наредбата е участието „отдолу“ с инициативни комитети (30–100 души), подкрепа от професионални и творчески организации. Това е реално, а не формално прилагане на принципите на участие. Високите квалифицирани мнозинства - ¾, ⅔, ½ според тежестта на отличието минимизира политическа конюнктура, засилва легитимността и съответства на добрите европейски практики.

Наредбата балансира представителна и изпълнителна власт - символно-ценностните решения, произтичащи от Общински съвет и оперативните и протоколните отличия, прерогатив на Кмета.

Предвидени са и мерки, свързани с управлението на репутационен риск и публичен морал, включително възможност за отнемане на звания и критерии, свързани с умишлено престъпление, уронване престижа на града и личен отказ. Това показва, че Бургас разглежда отличията като обществен договор, а не пожизнена привилегия.

Бъдещото по-добро приложение на документа се нуждае от по-ясно заявени измерими критерии (индикатори) за „изключителен принос“. Не е уреден механизъм за обжалване. Не е предвиден публичен отчет за отказани номинации.

Правилникът за работата на Фонд „Култура“ в Община Бургас е основният инструмент за реализация на културната политика на Община Бургас като превръща стратегическите цели на общината в конкурсно финансирани културни дейности, структурира културния календар и действа като публичен механизъм за разпределение на ресурси при ясни правила. Документът следва европейски принципи, ясно приложени в правилника: прозрачност (електронна система, публикуване на резултати и отчети), конкурсно начало (всички направления се финансират след оценка), добро управление (наличието на разделение на допустимост и съдържателна оценка), недискриминация (ясни критерии, точки, прагове), мобилност и обмен (обособени като самостоятелно направление „Мобилност“), международно сътрудничество (подкрепа за международни проекти и контакти).

Правилникът е ясно вграден в българската правна рамка, като прилага Закон за местното самоуправление и местната администрация (правомощия на Общинския съвет), Закона за закрила и развитие на културата (субекти, културни организации), Закона за публичните финанси – бюджетна дисциплина, Закона за данъците върху доходите на физическите лица, Кодекса за социално осигуряване.

Моделът на управление е установен посредством силна институционална рамка, в съчетание с експертен елемент. Предвидена е двустепенна система за контрол на Комисия по допустимост и Комисия за оценка. Това е модел, близък до европейските културни фондове. Правилникът съдържа строги правила за конфликт на интереси с декларации, участие на временни експерти. Това повишава легитимността и професионализма на културната политика. Фондът структурира културните приоритети, обособени в следните направления: нови културни инициативи - иновация, традиционни фестивали – устойчивост и идентичност, мултиплициране – ефективност и повторяемост, книги и изследвания за Бургас – памет и знание, кино и ТВ продукции – визуален образ на града, мобилност – отваряне към света. Това е балансирана културна политика, която съчетава събитийност, наследство, съвременни изкуства, културни индустрии, международен диалог.

Фондът е част от общинския бюджет. Регламентира лимит за административни разходи (до 5%), изисква съфинансиране, работи с авансово и окончателно плащане, изисква финансов и съдържателен отчет. Това го прави финансово дисциплиниран и публично отговорен инструмент.

Фондът се нуждае от по-добре аргументирани ограничения в размера на финансирането по някои направления. Силната зависимост от общинския бюджет ограничава възможностите за дългосрочно планиране. Закритите заседания на Комисията за оценка ограничават прозрачността. Липсва и механизъм за обжалване на художествената оценка.

Едногодишният времеви хоризонт на общинските културни програми, които реално се редуцират до 7–8 месеца, не съответства на творческите цикли на редица художествени дейности. Това води до структурно несъответствие между бюджетната логика и логиката на културното производство, като поставя в неблагоприятно положение проекти с изследователски, художествено-творчески или международен характер. Необходимостта от въвеждане на многоетапни или многогодишни инструменти следва да се разглежда не като административна привилегия, а като условие за художествено качество и устойчивост.

Програмната структура на Фонд „Култура“ – Община Бургас отразява богатството на културните дейности в частта им, свързана със създаването и публичното представяне на културен продукт. По-слабо представени остават функциите, свързани с дългосрочната дистрибуция, архивирането и устойчивата културна памет. Това не представлява слабост на фонда като финансов инструмент, а по-скоро индикатор за необходимост от функционално обогатяване на програмната логика в посока системно културно развитие.

При липсата на специален правен режим за общинските фондове „Култура“ в ЗЗРК, тяхната устойчивост следва да бъде гарантирана чрез интегриране в средносрочната бюджетна прогноза по Закона за публичните финанси. По този начин се съчетава принципът на годишност на бюджета с необходимостта от многогодишно културно планиране, без да се създава противоречие с действащото финансово законодателство.

Програма „Достъпна култура“ е гъвкав, нископрагов механизъм, насочен към квартали и съставни селища, физически лица и малки организации за насърчаване на участието в културния живот. Реализираните проекти показват висока усвояемост, реален социален ефект и географско разширяване на културния достъп. Реалните данни за 2024–2025 г. показват устойчиво прилагане и ефективно усвояване на средства. Програмата е добра практика за културна демократизация на местно ниво.

Приложение 7

Общински, държавни и регионални културни институти и читалища в Бургас

1. Регулация на общинските културни институти и предприятия в Бургас

Фолклорен ансамбъл „Странджа“ е общински културен институт, осъществяващ дейност в сферата на сценичните изкуства и нематериалното културно наследство. Ансамбълът изпълнява художествена, образователна и представителна функция, включително участие в национални и международни форуми. Регулацията му е подчинена на Закона за закрила и развитие на културата и на общинските актове за управление на културните институти. В стратегически план ансамбълът има потенциал за по-активно участие в образователни програми, работа с публики и междусекторни инициативи, свързващи фолклора със съвременни културни формати и туризъм.

Художествената галерия „Петко Задгорски“ е културен институт, юридическо лице на бюджетна издръжка и второстепенен разпоредител с бюджетни средства, което ѝ осигурява относителна автономия, но под ясно административно и методическо подчинение от страна на Кмета, Министерство на културата и научни институти. Правилникът е съобразен със Закона за културното наследство, професионалните стандарти за музейно и галерийно дело, дигитализацията и научната дейност. Галерията изпълнява не само експозиционна, но и научноизследователска, образователна и международна функция. Наред с положителните характеристики, в устройствения правилник се открояват и някои недостатъци, свързани силна зависимост от централизирано методическо управление и с липса на изрично разписани механизми за участие на местната общност.

Общински музей „Авиомузей Бургас“ е специализиран тематичен музей, чийто обект са предмети, които нямат статут на културни ценности, но представляват културно-научен и туристически интерес. Налице е ясно дефинирана научна и образователна мисия, интеграция с туризма, възможност за стопанска дейност, без да се нарушава публичният характер, дигитализация на фонда. Това е пример за иновативен модел на културно наследство, който излиза извън класическите музейни рамки и подкрепя културния туризъм.

Къща-музей „Петя Дубарова“ функционира като общински културен обект с мемориален и литературен профил, интегриран в системата на общинската културна инфраструктура. Дейността ѝ е насочена към опазване и популяризиране на литературното наследство, образователни инициативи и работа с млади публики. Регулацията ѝ е подчинена на общинските подзаконови актове и на националната рамка за културни институции, като музеят изпълнява предимно културно-образователна и символна функция. Потенциал за развитие представлява по-ясното програмно позициониране на обекта в контекста на

литературни политики, работа с публики и съвременни интерпретации на литературното наследство.

Галерия „Георги Баев“ е общински културен обект, функциониращ като изложбено пространство с профил, свързан със съвременното изобразително изкуство и творчеството на значими местни автори. Галерията допълва дейността на Художествената галерия „Петко Задгорски“, като разширява изложбената инфраструктура и създава възможности за временни експозиции, кураторски проекти и съвременни визуални практики. Регулацията ѝ се осъществява чрез общинските нормативни актове, като потенциал за развитие представлява по-ясното ѝ включване в програмните линии за визуални изкуства и международен обмен.

Фондация „Бургас 2032“ е юридическо лице с нестопанска цел, създадено с участието на Община Бургас с цел стратегическа подготовка, международно позициониране и развитие на културните политики в дългосрочен хоризонт. Фондацията функционира извън класическата рамка на културните институти, като инструмент за програмно планиране, международно сътрудничество, партньорства и натрупване на експертен капацитет. Нейната роля е свързана не с текущо администриране на културни дейности, а с разработване на концепции, координация и привличане на външна експертиза и ресурси. В този смисъл фондацията представлява хибриден управленски инструмент, допълващ институционалната система на културата в Бургас.

ОП „Летен театър, фестивали и концерти“ отразява стремеж да се използват възможностите на общинското предприятие като ключов инструмент за реално управление на инфраструктура и събития. Предприятието работи в съответствие със Закона за общинската собственост и Закона за закрила и развитие на културата, конкретизирани с местни подзаконови актове на Общинския съвет. Това показва „сервизен“ подход към културата: не само подкрепа на творци, а и управление на места, капацитет, достъп, приходи/разходи.

Връзката с националното право се осъществява с процедурна легитимност и отчетност. Особено показателни са документите около измененията през 2025 г. за разширяване на дейността (вкл. „Дом на писателя“). Тук културната политика се вижда като регулирана публична политика, не само като „календар от събития“.

Център за подкрепа на личностното развитие (ЦПЛР) е с хибриден характер, като съчетава култура и образование и по-специално образователната функция с културно-творческа дейност и социално включване на деца и младежи. Макар да е регламентиран по Закона за предучилищно и училищно образование, центърът активно развива изкуства, работи с културни ценности и традиции и изпълнява важна функция за културно възпитание. Като такъв ЦПЛР е ключов инструмент за дългосрочна културна устойчивост, насочен към бъдещите публики и творци. ЦПЛР действа като дългосрочна инвестиция в културни публики.

Общинското предприятие „Международен младежки културен център“ (ММКЦ) изпълнява младежката и културната политика на общината. Работи активно с европейски програми и международни мрежи, културни прояви, неформално обучение, международно сътрудничество и гражданско участие. ММКЦ е мост между културната и младежката политика, рядко срещан като институционална форма в други общини.

Общинско предприятие „Туризъм“ интегрира културно наследство, фестивали, медийна дейност, сувенирна и творчески индустрии. Превръща културата в икономически ресурс, включително и посредством дейността на общинско радио и дигитални канали за популяризиране на региона.

2. Регулация на държавни, регионални културни институти и читалища в Бургас

Държавните и регионални културни институти са част от регионалната културна инфраструктура, с която Община Бургас работи в координация, а не чрез пряко управление. Сценичните изкуства в Бургас – **Държавна опера – Бургас, Драматичен театър „Адриана Будевска“ и Държавен куклен театър – Бургас** функционират като държавни културни институти, регулирани от националното културно законодателство и финансирани основно чрез държавно делегирани бюджети. Въпреки това тяхната дейност е неразделна част от местния културен живот и културната идентичност на града, което обуславя активна роля на общината като партньор чрез осигуряване на инфраструктура, включване в културния календар и координация с политики за публики, образование и туризъм. Този модел на споделена отговорност поставя сценичните изкуства на пресечната точка между националната и местната културна политика и изисква последователно сътрудничество между институционалните нива с цел устойчиво развитие.

Музейната дейност в Бургас се осъществява основно чрез **Регионален исторически музей – Бургас**, който функционира като регионален културен институт в рамките на националната система за опазване на културното наследство заедно със своите подразделения (Археологически музей, Етнографски музей, Природонаучен музей, Историческа експозиция). Макар да е под методическото и финансово ръководство на МК, музеят има ключово значение за местната културна идентичност и културния живот на града. В този контекст ролята на общината е преди всичко партньорска – чрез координация, интегриране на музейните дейности в културния календар, подкрепа за образователни и публични програми и съгласуване с политики за културен туризъм. Този модел изисква стратегически диалог между държавно и местно ниво с цел устойчиво управление, социализация и публична видимост на културното наследство.

Библиотечното дело в Бургас е представено от **Регионална библиотека „П. К. Яворов“**, която функционира като регионална културна и образователна институция със стратегическо значение за достъпа до знание, информация и културна памет. Въпреки че библиотеката се финансира и методически се ръководи в рамките на националната библиотечна система, нейната дейност е тясно свързана с местните културни политики. За общината това предполага активна роля в създаването на условия за развитие на библиотеката като съвременен културен и обществен център – чрез инфраструктурна подкрепа, интеграция в културния календар и координация с образователни и социални политики. В стратегически план библиотеката се разглежда не само като хранилище на фондове, а като ключов инструмент за работа с публики и културно включване.

Народните читалища в Бургас представляват самоуправляващи се културно-просветни сдружения, които заемат особено място в местната културна екосистема като носители на традиции, любителско творчество и общностна културна активност. Те функционират извън прякото административно управление на общината, но са структурно обвързани с местната културна политика чрез програмно планиране и публично финансиране. Ролята на общината се изразява в създаването на рамка за развитие на читалищната дейност, осигуряване на субсидии и осъществяване на публичен диалог и отчетност. В стратегически контекст основното предизвикателство е съчетаването на автономията на читалищата с по-ясна визия за тяхното място в културния календар, политиките за публики и дългосрочното културно развитие на града.

3. Други културни организации и оператори

Освен общинските и държавните културни институти, културната система на Бургас включва и широк кръг независими културни организации, сдружения и фондации, които осъществяват дейности в областта на фестивали, визуални и сценични изкуства, литература, аудиовизия и културно посредничество. Тези организации функционират в рамките на общата нормативна уредба за юридическите лица с нестопанска цел и проектното финансиране, като допринасят за жанровото разнообразие, иновациите и работата с публики. Макар да не са част от институционалната структура на общината, те са важен елемент от културната екосистема и следва да бъдат разглеждани като партньори при реализирането на програмните приоритети на стратегията.

Приложение 8

Библиография

Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива 2014/24/ЕС от 26 февруари 2014 г. за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО (текст от значение за ЕИП). *Официален вестник на Европейския съюз L 94/65–242* (28 март 2014 г.). https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj?locale=bg

Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива (ЕС) 2016/2102 от 26 октомври 2016 година относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на органите от публичния сектор. *Официален вестник на Европейския съюз* L 327, 2 декември 2016, стр. 1–15. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L2102.

Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива (ЕС) 2018/1808 от 14 ноември 2018 г. за изменение на Директива 2010/13/ЕС относно координирането на някои разпоредби, установени в закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до предоставянето на аудиовизуални медийни услуги (Директива за аудиовизуалните медийни услуги). *Официален вестник на Европейския съюз* L 303/69 (28 ноември 2018 г.). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32018L1808

Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива (ЕС) 2019/790 от 17 април 2019 г. относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар и за изменение на директиви 96/9/ЕО и 2001/29/ЕО. *Официален вестник на Европейския съюз L 130/92–125* (17 май 2019 г.). https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj

Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива (ЕС) 2019/1024 от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор. *Официален вестник на Европейския съюз* L 172/56, 26 юни 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32019L1024

Европейски съюз. Харта на основните права на Европейския съюз. *Официален вестник на Европейския съюз* C 326, 26 октомври 2012, стр. 391–407. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT.

Министерство на финансите. *Национална програма за развитие „БЪЛГАРИЯ 2030“* (PDF; приета с Протокол № 67 на Министерския съвет от 02 декември 2020 г.; публикувана онлайн). Достъпен на септември 2025. https://www.minfin.bg/upload/46210/bulgaria+2030.pdf

Национален статистически институт (НСИ). „Музеи по области.“ Достъпен на 22 октомври 2025. https://www.nsi.bg/statistical-data/221/709

Национален статистически институт (НСИ). „Издадени вестници по статистически райони, области и тип.“ Достъпен на 21 октомври 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/228/743

Национален статистически институт (НСИ). „Персонал в библиотеките по завършена степен на образование, статистически райони и области.“ Достъпен на 21 октомври 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/227/735

Национален статистически институт (НСИ). „Произведени филми.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/225/728

Национален статистически институт (НСИ). „Радиооператори по статистически райони.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/224/724

Национален статистически институт (НСИ. „Телевизионни оператори по статистически райони.“ Достъпен на 20 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/223/720.

Национален статистически институт (НСИ). „Читалища по статистически зони, статистически райони, области и общини.“ Достъпен на 27 декември 2025 г. https://www.nsi.bg/statistical-data/220/706

Община Велико Търново. *Стратегия за развитие на културата в община Велико Търново 2020-2030*. Велико Търново: Община Велико Търново, 2024. Достъпен на 14 септември 2025 г. https://www.veliko-tarnovo.bg/uploads/posts/2024/93f6121166b98beae9f2fd55bee5904d.pdf

Община Бургас. *План за интегрирано развитие на град Бургас, 2021-2027 г.* Приет на 30.11.2021 г. Достъпен на 20 декември 2025 г. https://plan.smartburgas.eu/%d0%bf%d0%b8%d1%80%d0%be-2021-2027/%d0%bf%d0%bb%d0%b0%d0%bd-%d0%b7%d0%b0-%d0%b8%d0%bd%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%80%d0%b8%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%be-%d1%80%d0%b0%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%b8%d0%b5/

Столична община. *Стратегия „Културата и изкуствата – новата енергия за устойчиво развитие на София“ 2023–2033*. Приета на 14 юли 2023 г. Достъпен на 14 септември 2025 г. https://www.sofia.bg/documents/d/guest/2023-07-14-strategia-kultura-i-izkustva-2023_2033

Съвет на Европейския съюз. Резолюция на Съвета относно Работния план на ЕС за културата за периода 2023—2026 г., 2022/C 466/01. *Официален вестник на Европейския съюз* C 466, 7 декември 2022, стр. 1–18. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32022G1207(01)

Фондация „Народни читалища“. *Читалищната мрежа в България: анализ през призмата на данните, 2026 г.* София: Фондация „Народни читалища“, 2026. PDF документ, 51 с. Достъпен на: https://danni.narodnichitalishta.bg/static/media/Doklad_2026.80d97e7fe4e6a0d783cd.pdf

European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Culture Compass for Europe.* COM(2025) 785 final, European Union, 12 November 2025. Accessed December 27, 2025. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0785

European Commission. “European Heritage Label.” *Culture and Creativity*, European Commission. Accessed September 3, 2025. https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. E*uropean Framework for Action on Cultural Heritage*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. https://doi.org/10.2766/949707

European Group on Museum Statistics (EGMUS). “EGMUS – The European Group on Museum Statistics,” accessed September 8, 2025, https://www.egmus.eu/

Eurostat. “Culture Statistics – Culture- Related Education.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted June 2025; planned article update June 2026. Accessed August 30, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics- explained/index.php?title=Culture_statistics_-_culture- related_education

Eurostat. “Culture Statistics – Cultural Enterprises.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted December 2024; planned article update March 2026. Accessed August 30, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises

Eurostat. “Culture Statistics – Cultural Employment.” *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted May 2025; planned article update July 2026. Accessed August 31, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment

Eurostat. "Culture Statistics – International Trade in Cultural Goods." *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted July 2025; planned article update October 2026. Accessed December 20, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods

Eurostat. "Culture Statistics – Use of ICT for Cultural Purposes." *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted June 2025; planned article update July 2026. Accessed August 31 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_use_of_ICT_for_cultural_purposes

Eurostat. "Culture Statistics – Cultural Participation." *Statistics Explained*. European Commission. Data extracted August 2024; planned update October 2029. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

Eurostat. "Culture Statistics – Household Expenditure on Culture." *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted May 2023 and March 2025; planned article update February 2028. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_household_expenditure_on_culture

Eurostat. "Government Expenditure on Cultural, Broadcasting and Publishing Services." *Statistics Explained*, European Commission. Data extracted March 21, 2025; planned article update February 2026. Accessed September 3, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_cultural,_broadcasting_and_publishing_services

European Commission. "European Heritage Label." *Culture and Creativity*, European Commission. Accessed September 3, 2025. https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label

UNESCO World Heritage Centre. "World Heritage List." accessed September 8, 2025, https://whc.unesco.org/en/list/

UNESCO Intangible Cultural Heritage. "Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices." Accessed September 8, 2025. https://ich.unesco.org/en/lists